

Pengevirke 2

TIDSSKRIFT

FOR NY BANKKULTUR

2001

JUNI

Tema:

*Globalisering
i hverdagen*

ISSN 1399-7734

Pengevirke 2-2001

udgives af

Merkur, Danmark og
Cultura Sparebank, Norge**E-mail:**merkurbank@merkurbank.dk
cultura@cultura.no**Hjemmesider:**www.merkurbank.dk
www.cultura.no**Udkommer**

4 gange om året

Næste gang 24. september 2001

Oplag: 5.500**Frist**for bidrag til næste nummer er
15. august 2001**Danske indlæg**sendes til Merkur
Vejgaard Møllevvej 3, Boks 2039
DK-9100 Aalborg
0045 98101835**Norske indlæg**sendes til Cultura Sparebank
P.b. 6800 St. Olavs plass
N-0130 Oslo
0047 22995199**Redaktionsgruppen består af**Ole Uggerby (ansv. i Danmark)
uggerby@image.dk
Arne Øgaard (ansv. i Norge)
arne@moss.steiner.no
Jannike Østervold (sekr.)
jannikeo@cultura.no**Tryk:**Trykt på svanemærket papir
Bræmer Tryk a/s
Miljøcertificeret ISO 14001**Arbejdstemaer:**

- *Hvad kan den enkelte og familien gøre for at fremme bæredygtig udvikling.*
- *Kultur og humor. Alternativer til den kommercielle julefest.*
- *At leve med arbejdet.*
- *Penge.*

Forside

Akvarel: Kirsten Svendsen, Aalborg. F. 1956 i København. Uddannet børnehavepædagog, lærer og kunstmaler. Har tidligere været lærer i Skanderborg og Reykjavik. Er nu lærer ved Rudolf Steiner skolen i Aalborg og gæstelærer i Hjørring. Har udstillet i København, Århus, Aalborg, Skanderborg, Marstal, Ristinge og Reykjavik.
Foto: Klara Brekke, København. Elev på Vidarskolen.

Grafik inde i blader:

Yvonne Erbs, Karise. Uddannet som serigraf i 1966. Kunsthåndværkerskolen fra 1968-72.
Læreruddannelse fra Audonicon i 1986.
Maleuddannelse fra Goetheanstalt Billedkunst 1994-98. Har udstillet på en lang række gallerier i Danmark og i Frankrig.

Indhold

Forside: Akvarel af kunstner Kirsten Svendsen.

3	På udviklingsprojekt i Bangladesh	av Christine Bakke
5	Mellem koka, kakao og Coca Cola	af Butik Papaya
7	Små lån med stor effekt	av Christine Bakke
8	Økoturisme i Bulgarien	af Lulla Forchhammer
10	Romaniabrev	fra Helena Marstrander
11	Opprør mot en vanvittig økonomi	av Arne Øgaard
13	I Gøteborg for en anden verden	af Lela MacNeil/Klara Brekke
14	Bananbåden kommer ikke mere	af Jette Lyhne
16	Tobin skatt	av Arne Øgaard
17	Smånytt	
18	Konkurrencedygtige banker	af Lars Pehrson/Svein Berglund
20	Med skrubber som sikkerhed	af Henrik Jøker Bjerre
22	Nye bøger	
24	Nordic Black Theatre	av Jannike Østervold
26	Nytt fra Cultura	
26	Nyt fra Merkur	
27	Tibetansk Kulturrejse til Nepal	af Poul Klingberg
29	Fra Nederland til geitebruk i Lofoten	af Jannike Østervold
31	Annoncer	

Globalisering i hverdagen

Det er et faktum, at vi lever i et globaliseret samfund. En betydelig del af klodens mennesker bevæger sig fra land til land, så at selv de personer, der ikke rejser – vil opleve og møde mennesker fra andre lande, andre kulturer og andre racer.

Vores dagligvarer, (appelsiner, bananer, kakao, the og kaffe o.m.a.) kommer fra alle egne af kloden og dermed er vi blevet afhængige af hinanden – globalt.

Historien om et par cowboybukser viser, hvordan vi har indrettet vores produktion på globalisering: købt lokalt, syet i Tunesien af bomuld dyrket i Benin, farvet m. syntetisk indigo i Milano, stenvasket m. pimpsten fra Tyrkisk vulkan; med tråd fra Nordirland; lynlåsens tænder er fremstillet i Japan; messingnitter af namibisk kobber og australsk zinc.

En lignende historie kunne skrives om vores sko, bilen og fjernsynet.

Der er grundlæggende to måder at forholde sig til virkeligheden på, og de fleste mennesker vil opleve en indre kamp mellem de to holdninger: Er det en god og positiv udvikling, der foregår? Er det negativt, dårligt og skal det bekæmpes?

I den globaliserede hverdag bliver den enkeltes handlinger af afgørende betydning for mennesker over hele kloden! Er den billige sommersko eller den flotte halskæde fremstillet af børnearbejdere i Indien? Er den økologiske kaffe købt for en fair pris, som den nicaraguanske bonde og hans familie kan leve af?

Hvad enten vi synes om det eller ej - er vi blevet medansvarlige for hinandens liv og velfærd – i en global verden.

På utviklingsprosjekt i Bangladesh

av Christine Bakke

Vi har reist til Bangladesh for å besøke organisasjonen Sabalambay Unnayan Samity (SUS) og snakke med organisasjonens grunnlegger Rokeya Begum som har sterke meninger om hvordan man kan oppnå utvikling som gagnar de fattigste i landet. Vi fikk se på noen av prosjektene som SUS driver, og snakke med så vel ansatte i organisasjonen som representanter for målgruppen. Her er noen av inntrykkene etter besøket

Landsbykvinner får undervisning om helse og ernæring.

Ute på et jorde, midt imellom rismarkene, slik at det i disse oppdemningstider ser ut som en liten øy, ligger et lite hus. Det er et nytt og fint hus, med blikktak og hvitkalkede vegger og skikkelige vinduer. Huset er reist med lån fra huskredittfond, og er et slags samfunnshus. Det er fredag morgen, muslimenes søndag, og inne i huset sitter en gruppe mennesker som har satt av litt tid for å fortelle oss om hvordan de har klart å oppnå utvikling i landsbyen.

Det er ikke så lett å forstå hvordan det har gått til, at et rik jordeier kan sitte side om side med en enke som for bare noen få år siden var så fattig at hun verken hadde hus eller land, og dele framtidsvisjoner, men her skjer det altså. Det er SUS som har tatt oss med hit. SUS står for Sabalambay Unnayan Samity. Det betyr noe sånt som "organisasjonen for hjelp til selvhjelp". Det er nettopp det de har tatt oss med hit ut for å demonstrere. For i denne landsbyen er ikke lenger SUS aktive. De er stadig støttepillere, og de er der for råd og veiledning, men de deltar ikke lenger med annet enn kapital til et rullerende mikrokredittfond.

Organisasjonen for hjelp til selvhjelp

Mikrokreditt er en av hemmelighetene bak suksessen. Ved hjelp av små lån har det vært mulig for fattige jordløse, og spesielt kvinner å møysommelig bygge seg opp et utkomme: Noen har kjøpt seg ei ku og selger yoghurt og melk, noen har kjøpt seg en rickshawsykkel og driver taxivirksomhet, noen har startet produksjon av puffet ris, og andre har brukt lånet til å kjøpe seg en liten varebeholdning for å starte butikk. Pengene til fondet er delvis spyttet inn av

regjeringen, dels av noen av de store bistandsorganisasjonene.

Mikrokredittprogrammer har blitt ganske populære i Bangladesh, etter at Grameen Bank, som startet her, har gått sin seiersgang omkring i verden. Det viser seg at tilbakebetalingsraten er veldig god, ettersom lånene gis til enkeltindivider i små grupper som jevnlig møtes. Hver enkelt står til ansvar for hele gruppa når det gjelder tilbakebetaling. Gruppedeltakelse med jevnlig sparing er obligatorisk før en får låne, og lånene betales tilbake ganske raskt i små, men jevnlig beløp. Ingen av kvinnene vi snakket med syntes det var noe problem å betale tilbake sine avdrag.

SUS er en av til sammen 12000 NGO'er (non governmental organisation) i Bangladesh, men likevel nokså unik fordi de har valgt å arbeide lokalt, og droppet dyre kontorer i Dhaka selv om det er der de fleste pengesekkenne befinner seg. Videre har de en holistisk tilnærming til utvikling, og spesielt kvinnes rolle står sentralt. Noe av bakgrunnen til dette er nok at grunnlegger og primus motor Rokeya Begum har en dramatisk historie der hun blant annet ble giftet bort som trettenåring og har måttet kjempe en hard kamp for å oppfylle sitt høyeste ønske: en utdanning som gjør henne i stand til å hjelpe andre ut av det jerngrepet som fattigdommen er.

Verdens fattigste land

Bangladesh er et av verdens fattigste land. Barsedødeligheten er høy, og på landsbasis er det bare litt over halvparten av befolkningen som kan lese og skrive. I tillegg er landet jevnlig hjemsoekt av naturka-

tastrofer som flom og sykloner og på toppen av det hele har opposisjonspartiene gått sammen om å boikotte parlamentet og således skapt en politisk uro som også får store følger for dem som arbeider i landet.

Fortsatt er det vanlig med barneekteskap, til tross for at det er forbudt ved lov, og jentenes familier må ut med urimelige beløp i medgift, og dette skaper store problemer både for jentene selv og for deres familier. Ikke så rent få av kvinnene på SUS sitt nye krisesenter hadde rystende mis-handlingshistorier å fortelle i forbindelse med medgift.

Veien ut av fattigdom heter utdanning

SUS har gjort et omfattende arbeid blant annet i samarbeid med Norad, i det såkalte Kishoree Empowerment Project hvor de prøver å bevisstgjøre jentene på hvilke rettigheter de har og å gi dem mot til å ta ordet i familiesammenheng.

Noen av prosjektlederne i SUS orienterer om virksomheten.

Jentegruppene er organisert på samme måte som mikrokredittgruppene, med jevnlig møter og støtte i hverandre, og de har vist seg å være til stor personlig hjelp for mange av tenåringsjentene som ellers er en svært utsatt gruppe i samfunnet. Som et av elementene i programmet inngår også inntektserhvervelse: Selv de mest skeptiske foreldre kommer ofte på gli når de ser sine tenåringsjenter, som de er vant til å betrakte som en økonomisk byrde, komme hjem med penger i sekken.

På samme måte arbeider SUS med utdanning. Med utgangspunkt i en metode som er forankret i deltakernes egen hverdag lærer så vel barn som voksne å lese og regne samtidig som de lærer seg andre ferdigheter: opplæringen kan for eksempel ha form av å lage en kalender for arbeidsbyrden gjennom et år, eller en matrise over de mest vanlige helseplagene og årsakene til disse.

SUS går altså inn på svært mange felter i samfunnet; de driver helseklinikk, de driver kurscenter, lærerutdanning og alternative skoler for barn som faller utenfor skolesystemet, de driver med voksenopplæring, med hagebruks- og ernæringsprosjekt, med demonstrasjonsjordbruk, med krisesenter og med juridisk hjelp og veiledning til mishandlede kvinner. Det er likevel en rød tråd som løper igjennom det hele, og det er deres helhetlige og omfattende syn på utvikling og hva utvikling består i, det er deres kjærlighet til det arbeidet de gjør, og det er den påtakelige entusiasmen hos alle medarbeiderne, i alle fall dem som vi møtte.

SUS legger ned en god del arbeide i å utvikle organisasjonen og evaluerer kontinuerlig sin virksomhet. Det var derfor viktig for dem å forklare oss at selv om de tilbyr unike servicetilbud til de fattigste av de fattigste, de som selv mange andre bistandsorganisasjoner har gitt opp, så har SUS skiftet fokus fra en servicemodus til en

"all utvikling må komme innenfra, fra folket selv"

Fakta om SUS:

- Står for Sabalamby Unnayan Samity . Er Bangla og betyr "Organisasjonen for hjelp til selvhjelp"
- Har en flat og desentralisert struktur
- Er en grasrotorganisasjon som ble startet i 1986 av Rokeya Begum som den gang jobbet som lærer i den lokale skolen
- Holder til i Netrakona ca. fire timers kjøring nord for Dhaka (Hovedstaden i Bangladesh) og jobber lokalt
- Har egne støttegrupper i Sverige og Finland. Jobber med bidragsytere av alle størrelser i mange land. Har i Norge kontakter i Internasjonal Dugnad, Fokus og Norad
- Samarbeider med både myndigheter og andre non-governmental organisasjoner
- SUS har 16.000 medlemmer som er engasjert i grupper på 15-20 kvinner. Hver gruppe velger styrer, kasserer og vervene ambulerer
- Jobber med sosial utvikling og kreditt. For å få lån, må man først spare fast i et halvt år
- Jobber med Utdanning av barn og av voksne
- Med helsespørsmål, familieplanlegging, ernæring, mor/barnspørsmål
 - Med funksjonshemmede
 - Med tenåringsjenter og unge kvinner i et spesielt "Empowerment" prosjekt
 - Med jordbruk og hagebruk
 - Med flomsikring og akvakultur
 - Med et krisesenter for kvinner
- SUS sysselsetter totalt 437 personer, 62% kvinner
- Personale kompetanseutvikles kontinuerlig og det er fast rutiner for evaluering i organisasjonen
- SUS bruker deltakende metoder både i undersøkelser og i implementering av tiltak
- SUS er for tiden ca. 25% selvfinansiert, men jobber med å øke bærekraften.

"Vår oppgave er å gjøre folk klar over hvilke ressurser de selv besitter og utstyre dem med mot og kunnskap om hvor de skal henvende seg med sine behov"

rettighetsmodus. "Mange av de tilbudene vi har til våre folk, er det jo myndighetene som skulle tilbudt" forklarer Rokeya ivrig. "Vår oppgave er å gjøre folk klar over hvilke ressurser de selv besitter og utstyre dem med mot og kunnskap om hvor de skal henvende seg med sine behov". Samtidig understreker hun at med rettigheter følger også plikter, og SUS stiller krav til både deltakere og ansatte.

Utvikling må komme innenfra

Organisasjonsstrukturen i SUS er flat, noe som gjør at de skiller seg ut i et for øvrig hierarkisk og patriarkalsk samfunn. Behovene formuleres av de fattige selv, og prøves ut i liten skala for de evalueres og eventuelt utvides. SUS arbeider hele tiden med å overflødiggjøre seg selv, og alle programmene blir innledet med en utfasingsplan parat. "Når vi snakker om å bli selvberende, tenker vi ikke bare økonomisk, men også administrativt, organisatorisk, og behovsmessig" sier Rokeya. Vi ønsker oss at når vi for eksempel faser ut vårt prosjekt med etter-fødsel-oppfølging, så skal kvinnene fortsatt etterspørre tjenesten, nå som behovet er bevisstgjort, og at de selv skal gå til rett sted for å få opprettet et permanent tilbud. For utvikling er ikke noe man får, "all utvikling må komme innenfra, fra folket selv" avslutter Rokeya.

Christine Bakke F. 1972. Utdannet ved landbrukshøgskolen på Ås. Ansatt i Cultura Sparebank fra 2000.

LÆS MERE

Artiklen finnes også på:
www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

Butik Papaya er en fair trade butik og ligger i Aalborg. Butikken drives af en forening med frivillig arbejdskraft. Butik Papaya er kunde i Merkur.

Mellem koka, kakao og Coca Cola

Af medarbejdere ved Butik Papaya

Mens kampen om det globale marked raser mellem giganter som Coca Cola og McDonald's har bolivianske indianeres sammenhold bygget bro til forbrugere i den gamle verden

Kakaopulver pakkes i poser.

Aymara-indianere på Mors

Det siges om den spanske udplyndring af Sydamerikas rigdomme, at den var så voldsom, at der af sølvet fra Potosi-bjerget i Bolivia kunne være bygget en bro tværs over Atlanten, og samtidig kunne den i hele sin længde været sølet til i blodet fra de indianere, som måtte lade livet i kolonialisternes hæmningsløse begær efter de ædle metaller.

Den forestilling var en ganske naturlig del af forhistorien, da Bernardo Apaza og Saturnino Mamani, et par unge aymara-indianere fra Alto Beni-provinsen i Bolivia i maj 1989 - fem måneder før Berlin-murens

fald - stod og uddelte smagsprøver på varm kakao i Brugsen i Nykøbing Mors.

Tre år tidligere var de blevet opsoget på hjemmebane i Amazonas-regnskovens yderkant af U-landsimportens Thomas Fenger, sognepræst i Arrild i Sønderjylland, som i hæftet "Cacao El Ceibo fra Bolivia" har beskrevet, hvad sammenhold blandt urskovsbønder kan føre til.

El Ceibo er navnet på et storkooperativ - opkaldt efter et træ, der aldrig går ud - oprettet i 1977 af tvangsforflyttede højlandsindianere i Bolivas tropiske lavland et par hundrede kilometer nord for La Paz. Der hvor kokaen, indianernes hellige plante, grundlaget for vestens kokain, vokser og har gjort mange fattige bønder til narkogangsterligeres vigtigste leverandører. Og sjovt nok den samme koka, som udgør første led i navnet på verdens mest udbredte drik, Coca Cola (hvis andet led stammer fra en afrikansk nød, ligeledes med euforiserende virkning).

Koka eller kakao?

Men El Ceibo med sine rødder i aymara-quechua-kulturen, et af verdens mest socialt udviklede samfund, havde styrke nok til at afstå fra koka-dyrkningen. De slog sig i stedet på kakaoen, som i forvejen groede vildt derude, og som frem for de fleste andre afgrøder kunne kultiveres uden at gøre større skade på regnskovens sårbare øko-system.

Til en start brød de med alle u-landsbønders svøbe, opkøberne og mellemhandlerne, som tager deres broderpart af den pris afgrøderne kan opnå på markederne i de større byer. Ved at organisere sig som andelsvirk-

somhed, i dag bestående af 35-40 landsbykooperativer med hver 25-50 familier, tilkæmpede de sig en lille flåde af lastbiler, som i det afsides og uvejsomme område var en forudsætning for at frigøre sig af handelsmændene. Undervejs mellem Alto Beni og La Paz passerer transportkaravanerne en af verdens smukkeste og samtidig skrækindjagende kløfter med lodrette fald på op til 1000 meter langs den autoværnsløse vej, der er hugget ind i bjergvæggen.

Senere inså storkooperativet fordelene ved selv at forædle kakaoen fra den rå bønne (der eksempelvis går direkte til chokolade-produktion på europæiske fabrik-

Kakaobønnerne transporteres i lastbil op til hovedstaden La Paz - turen gennem bjergene er storslået men også farlig.

Gæring og tørring af cocoaønnerne foregår ofte ude hos bønderne.

ker) til et konsumprodukt, og en fabrik til fremstilling af kakaopulver blev opført i udkanten af La Paz, hvor El Ceibo siden også har etableret sit eget marked til distribution af frugt og andre tropiske afgrøder.

Ved grundlæggelsen af kakaokooperativet fandtes der vel stort set ikke noget fair trade-system at spille op til, men de bolivianske bønder, som i starten af 1960'erne under et af landets mange diktaturregimer var blevet deporteret fra højlandet, havde alligevel en konkret forestilling om at kunne skabe sig et marked i udlandet. Og midt i 1980'erne kom de via den schweiziske udviklingsorganisation Cotesu (Cooperacion Tecnica de Suiza) i kontakt med fair trade-importøren OS3 (der for få år siden skiftede navn til Claro), samtidig med at de fik kontakt til en tysk chokoladeproducent, Rapunzel, der også bragte bolivianerne i

Retfærdig kaffe, te, cacao...

Hvis du lurer på hvor du kan få købt retfærdig kaffe, te, cacao og andet – se følgende netsteder:
www.maxhavelaar.no
www.maxhavelaar.dk
www.u-landsimporten.dk
 Her finder du en oversigt over importører og leverandører.

jø

spil på Sügro, verdens største messe for chokolade og sukkervarer, der holdes i Köln hvert andet år.

Fair trade - handel mellem mennesker

Og pludselig stod de så der på Mors, kakaobøndernes eksportchef og direktør - inviteret hertil af Internationalt Forums Bolivia-gruppe i forbindelse med et solidaritetsseminar og lige i kølvandet på Köln-messen. U-landsimporten som i hele sin levetid havde hovedkvarter i Nykøbing var et naturligt mødepunkt, og centralskolen i Øster Assels, hvor U-landsimportens daværende hører, Poul Illemann, havde sine børn gående, var blandt de heldige, der fik de bolivianske kakaodyrkere helt ind på livet. Skipperbrugsen i Aalborg og Den økologiske Jordbrugsskole i Store Vildmose blot nogle få af de andre. Den direkte kontakt mellem producent og forbruger var etableret. Uden

Coca Colas milliardreklamebudgetter, bare mennesker her i Danmark og mennesker i Bolivia, som gerne ville gøre op med de herskende forhold på verdensmarkedet.

Historien om El Ceibo og verdensmarkedet er meget længere og utroligt spændende at dykke ned i, fordi kooperativets baggrund i den kollektivt indstillede andels-kultur har gjort kakaobøndernes snart 25-årige projekt til noget af et mønstereksempel, når det gælder demo-

krati og indflydelse, samt økologi, spredning af det økonomiske udbytte og den bevidste satsning på uddannelse og kompetenceudvikling. Læs mere i Thomas Fengers hæfte, gamle numre af U-landsimportens Trade Fair eller på www.u-landsimporten.dk.

FAKTA Fair trade:

Fair trade er et alternativt modstykke til den traditionelle, internationale handel. Fair trade dækker over et handelspartnerskab, hvis mål er at skabe udvikling for marginaliserede og vanskeligt stillede producenter. Fair trade søger at opnå sit mål ved at tilbyde bedre handelsbetingelser, ved at skabe øget bevidsthed og gennem kampagner.

Fair trades mål er:

- ✓ At opmuntre livsmodet og højne levevilkårene hos producenter gennem forbedret markedsadgang, styrkelse af producent-organisationer, ved at betale bedre priser og ved at skabe kontinuitet i handelsforbindelserne.
- ✓ At fremme udviklingsmulighederne for vanskeligt stillede producenter, især kvinder og oprindelige folk og at beskytte børn mod at blive udnyttet i produktionen.
- ✓ At støtte forbrugernes opmærksomhed omkring international handels negative effekt hos producenterne, så forbrugerne kan udøve deres købekraft positivt.
- ✓ At statuere eksempler på partnerskab via handel baseret på dialog, gennemsigtighed og respekt.
- ✓ At føre kampagne for ændringer i regler og praksis i den konventionelle internationale handel.
- ✓ At beskytte menneskerettigheder ved at støtte social retfærdighed, forsvarlig omgang med miljøet og økonomisk sikkerhed.

Medlensskab af El Ceibo-kooperativ betyder reel indflydelse på uddannelsesmuligheder og nok så vigtigt en fordelagtig afregningspris på den særlige økologiske cocoaønne.

Det er ikke så lett å skulle lage sin egen bedrift, enda vanskeligere er det hvis man er innvandrere eller flyktning og mangler de kontaktene og ferdighetene en må ha for å kunne konkurrere på det norske markedet, og kunnskap om kulturelle faktorer. Nettopp for å hjelpe denne gruppen er det Norsk Folkehjelp har startet sitt Nettverkskredittprogram.

Små lån med stor effekt

Nettverkskreditt skaper nye arbeidsplasser for flyktninger og innvandrere

Av Christine Bakke

Det er ingen lett oppgave Norsk Folkehjelp har tatt på seg. Det er en tøff hverdag å være etablerer, og enda tøffere er det for innvandrerne. Nordmenn har bygget seg opp sine nettverk gjennom et helt liv, mens innvandrere og flyktninger må starte helt på nytt. I tillegg kommer en del kunnskap om for- melle regler og restriksjoner som vi som er født i landet har fått inn med morsmelken, men som slett ikke er noen selvfølge for andre. Språk er en annen barriere, samt at det å skulle etablere bedrift er helt nytt for mange.

Hvert år kommer det nye mennesker til landet.

Mennesker fra alle verdens hjørner med mye kunnskap, utdanning og yrkeserfaring bak seg. For de fleste av dem som blir boende i Norge er ønsket om en jobb høyt opp på lista. Prosjektkoordinator i Norsk Folkehjelp Unni Beate Sekkesæter blir hver eneste uke oppsøkt av innvandrere og flyktninger som er interessert i programmet.

Norsk Folkehjelp tilbyr mikrolån til etablerere i form av gruppelån. For å få låne penger må man kort fortalt først være medlem i en gruppe, deretter må alle medlemmene i gruppen spare et ukentlig beløp. Dette sparebeløpet fungerer som en kollektiv egenkapital for lån. Gruppemedlemmene møtes jevnlig for å spare og arbeide på sine forretningsplaner med hjelp fra de andre i gruppa. Gruppa blir deretter enige om hvem som skal få låne først. De to første låntakeren må ha begynt en regelmessig tilbakebetaling før de neste kan få lån. Gruppen består av 3-7 medlemmer og settes sammen av gruppemedlemmene selv. Mange henvender seg til prosjektet som individer, men de ansatte i prosjektet mener det er viktig for gruppeprosessen at medlemmene finner hver-

andre og danner gruppe på eget initiativ. Prosjektet startet i 1997 i Oslo, og er siden utvidet til Bergen. I løpet av prosjektets

første fire år er det etablert 24 grupper, 19 lån er innvilget. 14 nye hel-og deltidsplasser er dannet som et resultat av prosjektet.

Kort om Mikrokreditt

Et mikrokreditt-lån, eller nettverkskreditt, som det også kalles, er et lite pengelån gitt til en gruppe mennesker som i utgangspunktet ikke er kreditverdige. Modellen er fra Bangladesh der Økonomiprofessor Muhammed Yunus i 1983 opprettet Grameen Bank. Siden har modellen spredt seg, og ideen er til nå brukt i 56 land i hele verden. Til grunn for suksessen ligger en sterk tro på at fattige har både en vilje og en evne til å komme seg ut av elendigheten, det bare er sjansen de mangler. Interessant nok har modellen spredt seg fra den tredje verdens slumkvarter til storbyene i vesten, og ikke omvendt.

I den grad fattige på landsbygda i mange u-land har tilgang på kreditt, er det stort sett fra lånehaier som ofte tar 2-300% rente.

Grameenbankens primære målsetning er, og har vært, fattigdomsbekjempelse. Yunus satte seg som mål å tilby banktjenester også til fattige,

- å begrense lånehaienes utnyttelse av de fattige,
- å skape muligheter for å skape egne arbeidsplasser for de fattige,
- å bringe de fattige inn i en aktiv deltagelse i samfunnet,
- å reversere den onde sirkelen av : liten inntekt – lite sparing – liten investering.

Mikrokreditt berører, som navnet antyder, ikke makroforhold i samfunnet, så selv om tilgang til kreditt kan få store ringvirkninger i samfunnet kan den ikke løse fattigdomsproblemene alene. Fattigdommen er fler-dimensjonal, og veien ut av den er heller ingen rett linje, men tilgang på kreditt er et viktig virkemiddel, tilgang på kreditt fra noen som stoler på en.

Modellene er fra Bangladesh og USA.

Norsk Folkehjelp driver også prosjekter i samarbeidslandene sine der mikrokreditt inngår som viktige komponenter. Etter fire års drift har programmet gått igjennom en evalueringsspross og er klar for sin neste fase med noen justeringer underveis.

Mikrokredittlån skiller seg fra vanlige banklån ikke bare i størrelsen på beløpene, (I dette prosjektet er lånene på 20.000-50.000 kr.) men også ved at mikrolån typisk er tillitslån. Lånene er ikke basert på formell sikkerhet, men på tillit og solidarisk ansvar. Gruppa er kollektivt ansvarlige for hvert lån både i Bangladesh og i Norge. Om noen blir forsinket med tilbakebetalingen vil nye lån til gruppen bli "frosset" til problemene er ordnet. Det vil altså gå ut over de andre hvis du selv ikke betaler tilbake i tide. Gruppas samlede sparing skal dessuten tilsvare 10% av lånebeløpet og fungerer som sikkerhet.

Opplæring og kompetanseutvikling

Opplæring og kompetanseutvikling er viktige elementer i nettverkskredittprogrammet. Det arrangeres derfor månedlige etablererforums- møter hvor gruppe- medlemmer og interesserte kan møtes og utveksle erfaringer og diskutere forretnings- relaterte temaer.

Maryam i gruppe 1 har startet sin egen frisør- salong i Storgata 51.

Christine Bakke F. 1972. Utdannet ved landbrukshøgskolen på Ås. Ansatt i Cultura Sparebank fra 2000.

LES MERE

Artiklen finnes også på:
www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

Nordeco (Nordisk fond for miljø og udvikling) arbejder med rådgivningsopgaver omkring bevarelse af naturområder og har af sit overskud støttet flere mindre initiativer i den 3. verden. Merkur yder generel finansiering til Nordeco og har også ydet et lån til den danske støtte-gruppe for økoturist-projektet i Bulgarien.

Artiklens forfatter ses her ved det kommende "turisthotel" i landsbyen Sjeravna.

Dansk initiativgruppe bag

Øko-turisme i Bulgarien

Af Lulla Forchhammer

I den østlige del af Bulgarien ligger Stara Planina, der betyder De Gamle Bjerge. Det er den bjergkæde vi kender som balkanbjergene. De går stort set på tværs gennem hele Bulgarien, startende lidt øst for Sofia og næsten ud til Sortehavets kyst. Her ligger byen Kotel, en bjergby, beliggende forholdsvis isoleret. Der har gennem flere år været en registreret arbejdsløshed på ca. 30%. Herudover er der en mængde, der slet ikke er registreret. Nord for byen bor en større gruppe meget fattige zigøjnere. Ellers klarer indbyggerne sig, fordi bjergene er frugtbare, alle har nyttehaver, der forsyner familierne med mad.

Kotel har været kendt i Bulgarien, dels fordi der er en gammel tradition for vævede kelimtæpper og dels fordi en af statens folkemusikskoler er placeret her.

Baggrund

På grund af en særlig interesse for den bulgarske folkemusik, har jeg sammen med koret USMIFKA opholdt mig i Kotel en uge hver sommer gennem flere år. Jeg har derfor fået nogle venner, som jeg ind imellem har hjulpet med lidt pengegaver, i perioder

hvor tiderne i Bulgarien har været svære for de almindelige familier.

At hjælpe venner gennem hårde tider er selvfølgelig helt i orden, men det sætter alligevel nogle tanker i gang om, hvad der egentlig skal til, hvis man for alvor ønsker at hjælpe. At hjælpe for alvor, betyder at gøre disse familier istand til at klare sig selv. At tilføre dem (og det lille samfund) et eller andet, som kan danne et varigt indtægtsgrundlag.

Familierne selv, der kun taler bulgarsk, ønskede brændende at komme til Danmark og arbejde, hvilket fra starten ville være et projekt der var dømt til at mislykkes. Dels på grund af den danske holdning til udlændinge i almindelighed og udenlandsk arbejdskraft i særdeleshed, dels på grund af familiernes manglende sprogfærdigheder. Det var derfor klart, at det der kunne gøres, måtte gøres i Bulgarien.

Rejsen til Kotel:

Uden på forhånd at vide, hvad der skulle til, alene med nogle vage forestillinger om at vi måtte kunne sætte en eller anden form for produktion i gang (vi tænkte på de rige

bulgarske ressourcer f.eks. træ, mejeriprodukter, vin, frugt o.s.v.) var vi 4 personer der i november måned sidste år tog til Kotel. De 4 var foruden mig selv Lars Jørgensen fra Egen Vinding og Datter ApS, Martin Enghoff fra fonden Nordeco og adv. Knud Foldschack, som jeg er ansat hos.

I løbet af nogle få dage blev det klart for os, at der absolut ingen midler er bulgarerne imellem, i al fald ikke i det område vi havde sat os for at beskæftige os med. En produktion rettet indad mod landets egne borgere, ville ikke kunne overleve.

Efter lange natlige samtaler, med alle generationer samlet om middagsbordet, endte vi med at foreslå at vi kunne købe et hus i den nærliggende by Sjeravna og etablere et lille økologisk hotel, som vores bulgarske venner kunne drive og tjene deres penge ved.

Huset i Sjeravna:

Sjeravna er en fredet by, hvor der kun må bygges efter gammel tradition. Et besøg i byen er som at træde ind i et andet århundrede, og alligevel er byen ikke død og museumsagtig. Den lever. Befolkningen

dyrker landbrug, gede- og fåreavl o.s.v. Det betyder for eksempel at der hver morgen er store flokke af får, geder og køer, der bliver drevet gennem byen af hyrderne, for at komme på græs i dalen.

Her fandt vi det hus vi ville købe og efter en del rejser og lange møder med vores lokale advokat, kunne vi i maj måned i år skrive købsaftalen under.

Vi har nu erhvervet et hus, der er bygget i ren egetræ for 150 – 200 år siden. Alle beslag til vinduer og døre er håndgjorte smedebeslag. Gulvplankerne er så brede som 3 af vores og der gror sære træer i haven, hvis frugter vi er spændte på at smage til august.

Lars Jørgensen fra Egen Vinding og Datter vurderer det gamle egetræshus.

Vores bulgarske venner er nu ved at sætte huset istand, så der kan komme gæster demed måske allerede fra i år.

Øko-turisme

Ideen er at etablere et øko-hotel for både bulgarske- og danske turister. For så vidt også for andre nationaliteter, det er alene et spørgsmål om hvor langt vores reklame rækker. Huset, vi har købt, har 6 værelser, som vi vil forsyne med dobbeltsenge, men selvfølgelig kan der redes op til børn, hvis det ønskes.

Hotellet kan altså snildt huse 12 personer og det er hensigten, at de familier, der skal passe stedet, samtidig skal tilbyde vandreture i bjergene, fisketure ved en nærliggende flod, rideture, urteindsamling, plantefarvning, traditionel vævning og så videre. Alt under hensyntagen til områdets lokale befolkning, tradition og naturens

Martin Enghoff fra fonden Nordeco med bjergene fra Sjeravna i baggrunden.

bæreevne.

Vi har aftalt at prisen på et dobbeltværelse (uanset om der skal være ekstra opredninger) skal være 150 kr. pr. døgn. Hvis man vil leje hele huset og således have det for sig selv, vil det koste 4.000 kr. pr. uge.

I Sjeravna er der heldigvis en virkelig god restaurant, så udover den fantastiske natur og den charmerende by, er der mulighed for at nyde rigtig god mad og vin, og så laver bulgarene en kaffe, der kan måle sig med den de laver på cafeerne i Frankrig.

Med vores kendskab til danske turisternes behov og vores tilsammen store kontakflade, håber vi at kunne skaffe gæster nok til øko-hotellet til at vores venner kan leve af driften.

Børnesanatoriet

I Kotel er der, udover musikskolen, en almindelig skole, et hospital og et sanatorium for spastisk lammede børn, Childrens Specialized Hospital for Rehabilitation.

Sanatoriet blev grundlagt af den bulgarske prins i 1907 og har hidtil rummet mellem 150 og 200 børn. Byrådet har haft held til at få en EU-bevilling til istandsættelse af sanatoriet, der har hjemme i en stor 3-etagers

bygning i udkanten af byen. Det har været planen at sætte denne bygning istand, så den kunne rumme hospital på to etager og sanatorium på en etage. Problemet er at EU-bevillingen kun dækker den ydre istandsættelse. Derfor står der nu, i en pragtfuld park for øvrigt, et stort og flot, men tomt hus. Der er ingen penge til den indvendige istandsættelse. Imedens bor de spastisk lammede børn i en faldefærdig villa i byens midte. Der er nu kun 45 børn i alderen 3-16 år. 15 af disse børn er forældreløse og resten kommer fra meget ringe sociale kår.

I et samarbejde med Solhvervsfonden, er det vores fremtidsplan at etablere et netværk af bidragsydere, således at vi på den måde kan hjælpe med at få den

oprindelige sanatoriebygning sat istand.

Men inden da, håber vi at kunne gennemføre en transport til sanatoriet og hospitalet, med genbrugsudstyr fra Danmark. Vi har kontakt til en lille dansk organisation, der har specialiseret sig i at samle ind fra hospitaler, kontorer, skoler etc. i Danmark. De vil støtte vores projekt, ligesom vi forventer at få tilskud til transporten fra Udenrigsministeriet.

Den 6. juli tager koret USMIFKA til Kotel. Vi har aftalt at tage så meget legetøj med som muligt, og give det til børnene på sanatoriet. Samtidig har vi aftalt med personalet, at vi laver en lille koncert for dem. Så vi skubber lige så stille projektet hjælp-til-de-syge-børn i gang denne sommer.

Mejeri

På længere sigt har vi planer om at etablere et mobilt mejeri i området. De laver en pragtfuld gede- og fåreost. Det fortælles at den opkøbes billigt af græske forretningsmænd, der giver den ny emballage og sælger den til vesten, for en pris der er en mangedobling af indkøbsprisen.

Vi ønsker at lade bulgarene selv nyde godt af den fortjeneste, som man uden vanskelighed kan opnå ved eksport til Danmark. Så det bliver den næste opgave, når alt det andet er på plads.

Praktiske oplysninger

Hvis læserne er interesseret i at få yderligere oplysninger, enten om hvornår hotellet begynder at tage imod gæster, eller hvordan man kan være med til at støtte børnene på sanatoriet, kan henvendelse rettes til

Advokat Lulla Forchhammer, Skindergade 23, st., 1159 København K.
Direkte tlf. 33 37 80 15 - Direkte e-mail:

Lulla Forchhammer F.1954. Uddannet jurist i 1990. Advokat hos advokaterne Foldschack og Paabøl siden 1999. Gift med forfatteren Kim Fupz Aakeson. Har to børn, Rune på 26 og Sallie på 12. Har boet på Christiania fra 1971-1999. Bor nu på Den Gamle Filmskole på Christianshavn med 14 andre familier

LÆS MERE

Artiklen findes også på: www.merkur-bank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

Romaniabrev

Av Helena Marstrander

Våren er kommet for godt her i Bucuresti, noen av dagene er som norske sommerdager med 22 grader og sol. Arbeidet på skolen går bra. Jeg hjelper fortsatt til i de to eldste klassene når de har sløyd, jeg vever med dem og har også hatt noen maletimer helt alene. Jeg snakker fortsatt ikke så mye rumensk, men forstår en del. Men dette er ingen stor hindring, vi forstår hverandre.

Det å jobbe i team med andre mennesker er ikke et alternativ mange velger, de er redde for å miste sin posisjon. Jeg opplever ofte at det er mye snakk uten at alt for mye blir gjort. For ca. 1 måned siden flyttet det inn ei ny jente, og vi ble fire personer som nå bor i et hus. Det oppstod problemer mellom paret i underetasjen og den nye beboeren. Etter tre uker med diskutering og plukking på hverandre, gikk jeg lei og krevde at vi skulle ha husmøte. På slutten av møtet kom vi frem til at det hadde vært en misforståelse. Resultatet ble at vi nå har det hyggelig sammen. Av en eller grunn har rumenerne det som prinsipp å ikke snakke saklig sammen. De mener at det ikke kommer noe godt ut av det. Som oftest skyver de problemene over på noe annet eller noen andre, det er sjelden de selv som er ansvarlige.

Selvfølger er det lett for meg som kommer fra et av Europas rikeste land å kritisere dette. Jeg er vant til sikkerhet og orden rundt meg. Her er det ingen som forteller deg hva som er riktig og som går foran med et godt eksempel når du er liten. Folk kaster søppel på gaten og i naturen, snakker med munnen full av mat, piller seg litt i nesen og i ørene, står ikke i kø og venter på tur (jeg ble en gang anklaget for å være sjenert fordi jeg ventet på tur), stjer osv. Alle disse tingene er små bagateller, men når det blir mange av dem så utgjør de en helhet.

Det jeg i Norge tok som en selvfølge når det gjaldt oppdragelse og oppvekst er ikke

For en tid tilbake brakte vi et brev fra Helena Marstrander som ville tilbringe et år som medhjelper på en helsepedagogisk skole i Romania. Noen av Pengevirkes lesere har gitt støtte til oppholdet, men hun har også selv skaffet betydelige midler ved arbeid og lån. Vi bringer her noen lett bearbejdet utdrag fra et brev hun sendte til Steinerskolen i Moss.

Yvonne Erbs

lenger en selvfølge. Etter mine observasjoner har vi to situasjoner:

1. Vest-Europa: Ingenting å tro på, ingenting å kjempe for. Vi har alt rundt oss og vet ikke helt hva vi skal bruke kreftene våre på og derfor blir vi deprimerte.
2. Øst-Europa: Kjempe for mat, jobb og tak over hodet, men uten alltid å ha det

rundt seg og derfor bli deprimert og utslitt.

Jeg ble følelsemessig involvert da jeg traff ei sigøynerjentepå ca. 20 år på bussen. Hun hadde bukser, men ingenting på overkroppen. Ikke fordi hun ønsket det, men antagelig fordi hun ikke hadde penger. Da blir levestandarden på linje med gatehundene. Så nedverdiggende. De har ingen ekstra energi til å kreve mer fra livet, de bare overlever.

Under kommunismen hadde rumenerne penger nok, men veldig lite materielle ting å bruke pengene på. De eksporterte det de produserte til utlandet. Nå er situasjonen omvendt. Man kan finne alt det man ønsker, men det er veldig dyrt og bare et fåtall har penger. Det er store klasseforskjeller, det finnes de som er rikere enn de rike i Norge og som er oppdratt som oss.

Jeg har for lenge siden funnet ut at jeg ikke kan redde verden (i alle fall ikke alene), men man kan prøve å gjøre en liten forandring. Kanskje jeg senere i livet kommer til å gjøre et enda sterkere forsøk på å forandre noe av "galskapen".

For å kunne arbeide i Romania har Helena Marstrander nå på slutten måttet ta opp et privat lån. De som ønsker å hjelpe henne å betale det tilbake kan sende penger til konto 6118. 13.41466 (Adresse: Krossern 1,N-1513 Moss).

Helena Marstrander Avsluttet videregående trinn på Steinerskolen i Moss sommeren -99. Reiste med klassen til Romania for at besøke og bo på en skole for utviklingshemmede barn i Bucuresti. Har etterfølgende tilbragt et år som medhjelper på en helsepedagogisk skole i Romania.

LES MERE

Artikkelen finnes uforkortet på:
www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

Opprør mot en vanvittig økonomi

av Arne Øgaard

Aksjonister uten ledere, uten ideologier og uten organisasjonsstrukturer

Göteborg 2001 - medens demonstrasjonen endnu var fredelig.

Foto: Klara Brekke

Det skjedde i Seattle

Politikere møttes for å finne frem til nye kjøreregler for verdensøkonomien, men horder av demonstranter fikk stoppet hele møtet. Både før og etter har vi sett lignende aksjoner. Store menneskemasser som krever en rettferdig fordeling av de materielle godene og forfjamsede politikere som ikke helt vet hvordan de skal forholde seg. I prinsippet er mange av dem enige med demonstrantens hovedmål og tror at de er i ferd med å realisere dem. Men uansett hvor gode intensjoner de har, kan de risikere å få en bløtkake midt i fjeset.

I Göteborg

I Göteborg endte det dramatisk med store ødeleggelser og skyting med skarpe skudd. Det er lett å kalle demonstrantene for pøbel og noen er nok dessverre også ute for å slåss og ødelegge. De mer bevisste blant demonstrantene klarte heldigvis å skape en verdigere protest de siste dagene, men enten demonstrasjonen er voldsom eller behersket tolker jeg situasjonen slik at mange har mistet tiltroen til politikernes evne til å snakke seg frem til konkrete løsninger. De sanser at politikerens snakk foregår på et annet plan enn der hvor det er mulig å gjennomføre konkrete løsninger. Politikerne er uten tilstrekkelig

forståelse av og innflytelse på de kreftene som styrer utviklingen. I sin iver etter både å tilfredsstille næringslivet og de allmenne idealer er de "falt mellom to stoler" og ser ut til å være ute av stand til å ta seg opp igjen. Skal det bli slutt på nøden og urettferdigheten må det skje noe radikalt. De store demonstrasjonene kan være et første tegn på at flere mennesker ser at de selv må gjøre en innsats for å få til en annen utvikling. Det kan komme til å skje noe radikalt både med politikken og det økonomiske systemet.

Et kjennetegn

Et kjennetegn på de nye aksjonistene er at de er uten ledere, uten ideologier og uten omfattende organisasjonsstrukturer. De møtes via Internett og drives frem av medfølelse med de som lider og av en bevissthet om at det som kalles normalt er helt vanvittig. Men midt i dette strukturløse opprøret, finnes det også en rask voksende organisasjon med navnet ATTAC.

Globaliseringen skaper en situasjon av generell utrygghet

Skjønt ATTAC er kanskje mere en bevegelse enn en organisasjon. Det hele startet med ett menneskes initiativ. Den 1. desember 1997 skrev sjefredaktør Ignacio

Ramonet i le Monde diplomatique en leder med tittelen "Avvæpn markedet": "Globaliseringen av kapitalen er i ferd med å bringe folk i en situasjon av generell utrygghet. Den forbigår og ignorerer nasjonene som instanser for demokrati og garanti for det felles beste. Det globaliserte finansmarkedet har skapt sin egen stat. En overnasjonal stat med sine egne strukturer, sine maktsfærer og sine egne handlingsrammer. Det dreier seg om Det internasjonale Pengefondet (IMF), Verdensbanken, Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD) og Verdenshandelsorganisasjon (WTO). Disse fire taler med en røst – med ekko i nesten alle de store media – for å lovprise" markedets velsignelser".

Han påpekte videre at avvæpning av finansmakten er nødvendig for å hindre at autoritære ledere skaper deres egne lover. 1500 milliarder dollar strømmer daglig rundt i spekulativ jakt på fortjeneste i valutakursenes svingninger. Manglende stabilitet i valutaene kan gi store inntekter til de som spekulerer, men ustabiliteten øker presset på rentene slik at vanlige låntagere får det verre. Ramonet påpekte også de negative konsekvensene av presset for maksimalt aksjeutbytte og skatteparadiser for de rike - før han avsluttet med en

oppfordring om å stifte en verdensomfattende folkebevegelse til beskatning av valutatransaksjoner.

Responen på artikkelen var enorm

En gruppe journalister, forskere i økonomi, statsvitenskap og jus, fagforeningsledere og ledere for nærliggende interesseorganisasjoner ble innbudt til et møte i mars 1998 og den 3 juni ble ATTAC stiftet.

Hovedmålene var:

- å bryte den ensidige lovprisningen av nyliberalismen og søke alternative løsninger
- beskatte kapitaltransaksjoner, spesielt valutahandel
- å forhindre de skader som globaliseringen medfører og som maner til medborgerlig reisning på tvers av tradisjonelle skillelinjer.

Økonomi er ikke forbeholdt eksperter

I oktober 1998 fant det første åpne medlemsmøtet sted i La Ciotat og foreningen hadde da 1.300 medlemmer, mange privatpersoner, men også en rekke fagforeninger og andre organisasjoner sluttet seg til. Det ble opprettet et eget økonomisk råd som kontinuerlig skulle undersøke og kommentere de økonomiske og sosiale aspektene av nyliberaliseringen og globaliseringen. Det ble også startet en rekke studiekretser.

En av målsetningene var å vise at økonomi ikke var et område som var forbeholdt eksperter. Alle kan sette seg inn i økonomiske spørsmål og på den måten bidra mer

bevisst og aktivt i den demokratiske prosessen.

I juni 1999 hadde ATTAC 10.000 medlemmer og lederen Bernard Cassen sendte foran EU-valget, et brev til alle ledende kandidater med spørsmål om deres holdning til Tobin-skatt. Mange svarte positivt. Omtrent samtidig holdt ATTAC sitt første internasjonale møte med deltagere fra rundt 80 land.

ATTAC sprer seg nå med stor fart med mange lokalavdelinger i de forskjellige landene.

ATTAC-grupper har engasjert seg der det økonomiske systemet har ført til skader på miljøet og på barns oppvekstvilkår.

ATTAC har i dag rundt 30.000 medlemmer. Denne oppslutningen skyldtes ikke bare omtanke for de fattige, men også konsekvensene den liberalistiske økonomien har fått i Frankrike hvor mange er engstelige ikke bare for å miste jobben, men også for å miste sine hjem. Samtidig kommer stadig nye avsløringer av korrupsjon og snusk blant ledende politikere og byråkrater, noe som også har ført til at mange har mistet troen på det bestående systemet. Men næringslivet bringer heller ikke oppbyggende impulser, lederne der blir oftere omtalt som innblandet i tvilsomme affærer enn som skapere av nye arbeidsplasser.

"Markedet omtales i mediene som om det i virkeligheten bestemmer over oss alle, inklusiv våre folkevalgte. Uten at vi vet hvem det er og uten å være valgt til å bestemme." Bernard Cassen.

FAKTA

Attac i Norden

Nylig er det blitt opprettet ATTAC-grupper også i Sverige, Danmark og Norge. I Norge ble organisasjonen offisielt grunnlagt den 31. mai. Men i begynnelsen av mai var det allerede 1000 medlemmer fordelt på 15-20 lokallag. I interimstyret har det sittet medlemmer fra en rekke helt ulike organisasjoner som Natur og Ungdom, Forum for systemdebatt, AUF, Fagbevegelsen, Norsk Folkehjelp, Unge Venstre, PRESS (Redd barnas ungdom) og Aksjon for velferdsstaten. I den innledende fasen var det harde forhandlinger om ATTAC-Norge skulle ta avstand fra EU. Men de endte opp med at hovedmålene var å:

- Bekjempe den internasjonale spekulasjonsøkonomien
- Beskatte kaptalinntekter
- Avskaffe skatteparadis
- Arbeide for et åpent, demokratisk og rettferdig internasjonalt handels- og investerings system.
- Støtte kravet om allmenn sletting av den offentlige gjelden i fattige land
- Forsvare det offentlige trykkesystemet
- Når det gjelder EU, vil ATTAC-Norge ikke ta stilling til spørsmålet om norsk medlemskap.

Det er alltid stor begeistring når nye organisasjoner dannes. Alle som vil noe nytt strømmer til. Det blir nå spennende å se hvilke konkrete skritt som blir tatt for å virkeliggjøre målene. I Norge er planen å arbeide både aksjonistisk og lobbyistisk og ATTAC ønsker å mobilisere og appellere til mennesker fra forskjellige miljøer.

I tillegg til Internett har hovedkilden til denne artikkelen vært Bim Clinells bok om ATTAC (INTRITE! Publishers DK-Fredriksberg). Læs også side 16 om Tobin skat.

Arne Øgaard F.1952. Ernæringsfysiolog og Cand. mag. i realfag. Leder av Forstanderskapet i Cultura Sparebank. Arbeider på Steinerskolens videregående trinn i Moss.

LES MERE

Artikkelen finnes også på:
www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

*20.000 mennesker demonstrerer fredelig for "en annen verden er mulig".
Gøteborg 2001.*

Foto: Klara Brekke

2 elever fra Vidarskolen i København giver her deres personlige beretning af begivenhederne

– i Göteborg for en anden verden...

Af Lela Scott MacNeil og Klara Jaya Brekke

De fleste har hørt om gadekampene til EU topmødet i Göteborg; om hvordan de antikapitalistiske demonstrationer endte i kaos og vold. Som to øjenvidner og meddemonstranter føler vi et ansvar for at give et mere nuanceret billede af begivenhederne.

Foto: Klara Brekke

Alle grupper var repræsenteret - lige fra de revolutionære feminister til ATTAC og Bedstemødrene imod EU m.fl.

Modmagt og magt

Vi er skuffede over at de for os vigtige politiske budskaber blev druknet i voldsomme konfrontationer med politiet. I stedet for at få lov til at vise vores modmagt mod antidemokratiske tendenser, endte demonstrationen som en krig mellem politiet og ekstreme demonstranter. Langt størstedelen af demonstranterne var fredelige og alle tilstedeværende aktivister ville blot vise modmagt. Vi kender ikke til politiets intentioner. Men vi så at politiet i høj grad provokerede til vold og hærværk ved at omringe de fredelige demonstranter og angribe med hunde, heste og knipler. Selvfølgelig hjalp det ikke at nogle aktivister gik til modangreb med brosten. Vi kan kun sige at volden var utilgivelig uanset side, og den ødelagde det for alle de deltagende.

Arrestationer

Da vi ankom torsdag midnat efter at vores bus var blevet stoppet og gennemført flere gange, fik vi at vide at vores oprindelige sovested var blevet stormet af politiet. Flere kontaktpersoner var arresteret og aktivistudstyret var konfiskeret. Det betød at flere af fredagens planlagte aktioner var umuliggjorte.

Politi stopper demonstration

Fredagen startede med en samlet demonstration på Götaplatsen med alle de forskellige aktivistgrupper. Det startede fredeligt med taler og optog mod EU topmødet. Efter kun 500 m blev vi mødt af politiets blokader. Efter et kvarters tid med kamp

råb, rykkede politiet frem med hunde og heste. Aktivisterne blev splittet i små grupper hvoraf få svarede igen med brosten. Disse blev trængt tilbage til pladsen og hovedgaden, hvor kampene fortsatte med afbrænding, hærværk, og bidende hunde.

Gadefest og -kamp

Vi vandrede lidt fortabte omkring, men opfangede et rygte om et aktivistmøde kl. 14 omkring volden og de videre planer for demonstrationen. Ca. kl. 18 mødtes over 15.000 aktivister for at demonstrere fredeligt mod EU. Politiet holdt sig ude af syne, på nær helikopterne, der konstant havde overvåget os hele dagen. Demonstrationen startede med gøgl og musik, og alle, unge såvel som gamle, bidrog til den gode stemning.

Derefter var der arrangeret en gadefest. Knappt var den gået i gang før der opstod ballade. Nogle nazier var kommet op og slås med aktivisterne og endte med at få tæv. Straks efter strømmede politiet ind og omringede området. Vi nåede heldigvis forbi politiets blokader og så derefter alt fra afstand. Politiet blev ved med at få forsætkninger indtil det til sidst lignede en hær. De rykkede frem med hunde og demonstranterne følte sig truet. Nogle begynde igen at kaste med brosten. Stemningen blev mere og mere ophidset, og det endte med at tre mennesker blev skudt, flere sårede, og mange arresterede. Vi tog hjem til skolen, hvor vi var indkvarterede, udmattede og chokerede over dagens hændelser.

Fredelig demonstration

Tidligt lørdag morgen mødtes alle aktivister på Linnepladsen til den største planlagte demonstration. Alle grupper var repræsenteret - lige fra de revolutionære feminister, til ATTAC, Bedstemødrene imod EU m.fl. Der var sambamusik, rockmusik, kampråb, sang og dans. Det var smukt at se folks fælles styrke, og stemningen var helende efter gårsdagens begivenheder. Trods regnen var der ca. 20.000 deltagere. Demonstrationen endte i en park, hvor der blev holdt taler og vi gik derfra med en god følelse af, at en anden verden er mulig.

Vi tog hjem til København samme aften, men demonstrationen i Göteborg fortsatte med flere møder og debatter om søndagen.

Eftertanke

Vores tur til Göteborg har givet meget stof til eftertanke og vi har måttet indse, at der er mange sider af en sag. Vi mener, at i stedet for at skabe en overflødig konflikt mellem politiet og de politisk aktive, burde man lægge mere vægt på en fælles løsning på de egentlige problemer i verden. For os var det frustrerende at volden gav en undskyldning for at se bort fra den betydningsfulde modmagt til den igangværende udvikling. Dog vil dette ikke forhindre os i at tro og kæmpe for en bedre verden.

Lela Scott MacNeil og Klara Jaya Brekke er elever i 11. klasse på Vidarskolen i København.

Interview med Nelcia Robinson, Trinidad-Tobago

Bananbåden

Mange små-bønder i Caribien har i årtier levet af at dyrke bananer. Men internationale handelsaftaler har ændret markedet, og de små bananbåde kommer ikke mere rundt til øerne for at hente ugens høst.

Nelcia Robinson fra Trinidad-Tobago fortæller her om handelsaftalernes konsekvenser for de små caribiske ø-samfund.

Af journalist Jette Lyhne

I Caribien bor folk på hundredvis af små og større øer i det store hav. Der er grønne tropiske øer og der er gøldede vulkanøer, der tales fransk, engelsk, spansk, hollandsk - og i juni og november vokser stormene til orkaner, der ødelægger høsten.

Fra 50'erne og helt op i 90'erne var bananer en hovedafgrøde på mange af øerne, og der udviklede sig en hel kultur omkring bananproduktionen med sange, digte og bøger om bananer.

Hvert barn kendte fx sangen om bananmanden, der takker Gud for sin højre hånd, så han kan plukke bananer! Men de caribiske bananer kan ikke længere eksporteres.

Banankrisen

Det skete mellem 1996 og 1998.

De små grønne kogebananer fra Caribien levede pludselig ikke op til de nye krav og standarder, som verdenshandelsorganisationen WTO indførte på det globale marked.

Caribien kan heller ikke producere så store mængder, som handles på det åbne globale marked.

- Vi havde et beskyttet marked, men de nye handelsregler betød, at vi fra den ene dag til den anden stod uden penge, fordi vi ikke længere var beskyttet.

Bananmarkedet blev usikkert. Det svarer til at blive fyret med dags varsel! fortæller Nelcia Robinson fra Trinidad-Tobago.

Nelcia Robinson er født i San Vicente y las Grenadinas - én af bananøerne. Der blev også dyrket sukker og den stivelsholdige arrow-root på øen, da hun var barn.

kommer ikke

- Alle plantede bananer, hvis de havde jord. Hver uge, når båden kom, solgte de bananer og fik penge hos grossererne. To dage hver uge lå båden i havnen, husker hun.

Banancerne blev sendt til England. Små grønne bananer, som lokalt koges som en grøntsag.

Nelcia Robinson er udviklingsforsker og erfaren lobbyist, når det drejer sig om globaliseringens konsekvenser for de fattigste, hvoraf det store flertal er kvinder. Hun forsker og underviser i de sociale følger af handelsaftalerne for befolkningen i Caribien.

- Huse gik på tvangsauktion, biler, traktorer og alt, hvad folk havde købt på afbetaling, blev taget tilbage. Børn blev smidt ud af skolen, fordi de ikke kunne betale skolepenge eller havde råd til bøger.

- Mens bønderne ikke havde noget at sælge, betød den nye frihandel, at fødevarer og grøntsager kom ind på vores markeder og blev solgt billigere end de lokale produkter. Der kom fx kål og gulerødder fra USA og kartofler fra England og Irland! fortæller Nelcia Robinson.

Samtidig med banankrisen blev grøntsagerne ramt af skadedyr, så bønderne tabte markeder. Familierne måtte klare sig med den støtte de fik fra slægtninge i USA, Canada og andre steder.

Kun et begrænset antal personer kan få hjælp fra staten:

- Der er en, der skal dø eller rejse væk, før der er plads til en anden, der har brug for hjælp!

Modløshed

Bønderne på de caribiske øer er modløse.

Dengang, der var et marked, begyndte alle, der havde det mindste stykke jord, at dyrke bananer. Men så kom banankrisen!

I dag kan bønderne hverken afsætte noget hjemme eller til eksport.

Kvinder, der før var selvforsynende småbønder, står nu uden håb, mad eller arbejde. Kvinder nævnes ikke i WTO-aftalerne.

Men mange banandyrkende kvinder i Caribien har fået ødelagt deres liv af de internationale banan-aftaler. Kvinderne var rygraden i landbruget, nu er de arbejdsløse i en region, hvor 40 % af familierne

forsørges af en kvinde. Derfor ser man nu stadig flere marihuana-farmere.

Nelcia Robinson beskriver situationen sådan:

- Folk er bekymrede og frustrerede. Vi ser øget vold i hjemmet og mere kriminalitet. Der er mere sygdom, folk får stressrelaterede sygdomme som diabetes og højt blodtryk. Og folk får dårlig mad. I mange familier koges de, hvad de har, i en stor gryde til hele familien i stedet for som tidligere, hvor der blev lavet forskellige ting som ris, grøntsager og kød.

- Folk ser ingen vej ud af arbejdsløsheden.

Staten har traditionelt været den største arbejdsgiver i de små ø-stater. Men siden 70'erne er mange offentligt ansatte blevet fyret på grund af Verdensbankens krav om strukturtilpasninger.

- I Caribien fik private firmaer, der ville investere, 10 års skattefrihed i perioden 1975-85. Men da de herefter skulle til at betale skat, forlod de os igen og flyttede produktionen til Mexico, hvor lønningerne var endnu lavere - eller til andre lande, der ville give skattefrihed. Så stod vi igen uden jobs!

- Kun i de største af landene, som Jamaica og Trinidad-Tobago, er der et privat arbejdsmarked. Men på de mindre øer er det stort set kun regeringen eller dig selv, der kan skabe jobs. Og nu er der hverken jobs eller et bananmarked. De unge kan ikke få jobs!

Alternativer tager tid

Nogle af de caribiske øer har gode forudsætninger for at udvikle turismen. Men det er ikke alle øer, der har strande. Nogle øer har aktive vulkaner og strande med sort sand - og turister vil ikke have sort sand! Det er også nødvendigt at udvikle en vis standard, der skal være den nødvendige teknologi, transportstruktur etc.

- Der er ikke plads til masseturisme med store hoteller, og vi har brug for tid til at udvikle en alternativ øko- og kulturturisme.

- Vi har set eksempler på, at amerikanske hotelkæder har fjernet en landsby, en kirkegård og befolkningens adgang til stranden! Dem, der protesterede, sidder i fængsel, fortæller Nelcia Robinson.

Hun efterlyser i stedet et samarbejde i

mere

den caribiske region:

- Jeg tror, der er et marked i vores egen region i det caribiske område. Vi behøver ikke eksportere længere væk. Men der mangler transport i regionen. Hvis jeg vil til Jamaica fra Trinidad, skal jeg fx flyve via Miami i Florida! Så det er nødvendigt at udvikle transportsektoren, vi har fx minimalt med søtransport mellem øerne! Der er øer, der har turisme, men ikke selv producerer fødevarer. De importerer mad fra USA, fordi lufttransporten er godt udbygget den vej! Vi kunne i stedet udvikle en arbejdsdeling mellem øerne og så handle indbyrdes. Nogle har turisme, andre producerer fødevarer. Men både regeringerne og befolkningerne har brug for tid til at udvikle alternativer til bananproduktionen. Vi er små samfund, og vi er underlagt orkanernes hærgen.

Korruption og udelighed

- Vores regeringer må sige til WTO, at vi har brug for tid!

- Men vores regeringer er ikke velinformerede. De sidder i 5 år, og så udskiftes de, også embedsmændene. I den periode har de altid travlt med at bygge en bro eller en vej, skaffe nye biler til politiet, nye bygninger til ministerierne eller møbler til statsministrene! De investerer aldrig til gavn for befolkningen.

- Borgerne lader politikerne køre landet. De forstår ikke, at vi har en stemme. For at ændre det skal vi have uddannelse - og vores regeringer skal virkelig uddannes bedre, måske med hjælp fra bistandsdonorer. Regeringerne forstår ikke deres rolle, de respekterer ikke oppositionens ret til at være der. Det er små regeringer, og der sker det, at dem, der ikke har stemt på regeringen, de får ingen hjælp. Det fremmer korruptionen.

- Mens et fåtal lever godt af et regeringsjob eller en privat forretning - eller støtte udefra, så er det store flertal fanget i kampen for at overleve. De har kun deres jord at leve af. Men købekraften falder, og de kan intet sælge.

- Lokale kan ikke få kredit eller skattefordele til større projekter. Kredit er afgørende for at udvikle en produktion, men man kan ikke få lån til at udvikle sine projekter

eller kvalifikationer. Der mangler ikke lokalt talent, vi har fx snedkere og kunsthåndværkere, der laver smykker. Men der mangler finansiering og støtte til at udvikle deres forretning. Folk mangler også erfaring med at præsentere deres projekter for et låneinstitut og opstille et budget.

Frygter ny handelsaftale

En ny amerikansk handelsaftale - Free Trade Agreement of the Americas, FTAA - er under forhandling og forventes at træde i kraft i 2005.

Om den siger Nelcia Robinson:

- Aftalen bliver mere destruktiv for os end WTO! Bønderne får intet ud af det, de fattige marginaliseres og den kvindelige arbejdskraft udnyttes. Man vil fortsat ignorere kvindernes og de fattiges behov, fuldstændig som man har gjort det tidligere under Verdensbankens strukturtilpasningsprogrammer i 70'erne, og i handelsaftalerne under Lomé og WTO.

- Vi vil blive tvunget til at tage investorer ind på særlige skattefrie vilkår, som indebærer, at virksomhederne kan anlægge sag mod regeringerne, hvis de er utilfredse med betingelserne.

- Uddannelse, sundhed og telekommunikation bliver privatiseret som "serviceydelser".

Det vil skabe økonomiske barrierer for adgangen til vand, sundhed og uddannelse. Og sundheds- og uddannelsessektoren er allerede begyndt at opleve "hjerne-flugt": Lærere, sygeplejersker og læger rejser til USA for at få bedre løn.

- Multinationale selskaber vil få monopol på at forhandle bestemte "brands" inden for frø og såsæd - fordi disse "brands" efter de nye aftaler vil være de eneste, der lever op til de nye standarder. Tomater fx skal være af en bestemt størrelse og kvalitet, og frø til disse typer forhandles kun under ét handelsmærke. Det var samme problem med bananerne - de var for små til at blive eksporteret under de nye eksportregler.

- Disse aftaler, der vil udelukke alle andre fra markedet, vil være tiltrådt af regeringerne! Det vil gøre det endnu sværere end under WTO.

Økonomisk alfabetisering

- Vi kører en informationskampagne i alle de caribiske stater, hvor vi fortæller, hvad FTAA er, og hvad aftalen indebærer, og vi opmuntrer det civile samfund til at reagere over for handelsministrene og i medierne, så vi kan oplyse befolkningen om, hvad der foregår i forhandlingerne.

Regeringerne savner ekspertise i forhandlingerne, så det civile samfund er meget betydningsfuldt.

- Det er de grundlæggende menneskerettigheder, der eroderes af handelsaftalerne: Fødevarer sikkerhed, sundhed, retten til arbejde, retten til rimelige lønninger og faglig organisering.

- Men vi prøver at påvirke regeringerne, mens tid er, og vi har gode chancer, for

Nelcia Robinson er universitetsuddannet i International Udvikling og forsker i de sociale konsekvenser af globaliseringen i Caribien. I sit arbejde som underviser, lobbyist og forsker fokuserer hun på kvinders menneskerettigheder og ret til økonomisk udvikling.

der er international solidaritet, også fra folk i Nordamerika, der taler om de mulige negative effekter for dem, når de får fattige indvandrere fra Caribien, når deres sundhedssektor privatiseres, og når de får arbejdsløshed og flere hjemløse i gaderne, fordi jobbene går til Mellemerika og Mexico, hvor arbejdskraften for tiden er billigere.

- Vi underviser bønder, mediefolk, akademikere, regeringsembudsmand og lokale borgergrupper i indholdet af handelsaftalerne, i økonomi og i politisk lobbyisme. Vi har komiteer i 16 lande, der arbejder for økonomisk alfabetisering, bl.a. ved at få lærerne til at undervise i det i skolerne, forskerne til at forske, medierne til at bringe historier - og vi laver også selv radioprogrammer.

- Efter demonstrationerne mod NAFTA

(North American Free Trade Agreement)-forhandlingene i april 2001 i Quebec er regjeringene blevet klar over, at folk er utilfredse. Der er et stort pres i de enkelte lande, men politikerne tror, de ved bedst. Det caribiske fællesmarked, Cari-Com, har dog sagt, at FTAA-aftalerne ikke er i regionens interesse, og at vi i Caribien skal have en anden aftale, der tager højde for, at vi er små ø-stater i udvikling. Så jeg tror, at hvis vi fortsætter med lobby-arbejdet, så kan vi gøre fremskridt.

FAKTA OM KULU

Kvindernes U-landsudvalg, KULU er en tværpolitisk paraplyorganisation for 27 kvindegupper og organisationer/ligestillingsudvalg i Danmark. Kvindernes U-landsudvalg arbejder for en retfærdig og bæredygtig verdensorden, hvor kvinder har adgang til ressourcer og indflydelse i deres samfund og ret til og kontrol over deres krop og eget liv. I anledning af organisationens 25 års jubilæum og som optakt til den internationale konference om "finansiering af udvikling" marts 2002 indbød KULU den 8. maj til paneldebat med titlen "Kvindes rettigheder på samkost. Mellem fattigdom og globalisering Penge på bordet til udvikling for u-landenes kvinder".

Læs mere på www.kulu.dk.

Interviewet fandt sted, da Nelcia Robinson var i København den 8.maj 2001 for at deltage i en offentlig paneldebat om "Kvindes rettigheder på smalkost - mellem fattigdom og globalisering" med Sara Mathai Stinus, forfatter og kvinderetsaktivist, Anita Bay Bundegaard, Danmarks udviklingsminister, Litha Musyimi-Ogana, direktør for ACEGA, The African Center for Empowerment, Gender and Advocacy, Kenya, og Helle Degn, Østersørådets kommissær for demokratisk udvikling, fhv. min.og MF. Paneldebatten var arrangeret af Kvindernes U-landsudvalg.

Jette Lyhne Journalist og redaktør. Har skrevet artikler om kvinder og om kvinder i u-lande i mere end 25 år. Afsluttede journalistuddannelsen i 1976 med en bog om kvinder i Ægypten. Var ansat i Kvinderådet 1984-86. Siden tilknyttet Kvindernes U-landsudvalg. Arbejdede med social- og sundhedsområdet som fagbladsjournalist i Forbundet af Offentligt Ansatte 1987-97. Siden ansat som redaktør i Dansk Handicap Idræts-Forbund.

LÆS MERE

Artiklen findes uforkortet på:
www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

Tobin skatt

av Arne Øgaard

Økonomen James Tobin ble i 1961 ansatt som rådgiver for president John F. Kennedy. I 1972 foreslo han en skatt på 0,1% på valutatransaksjoner. Han så her en mulighet til både å bremse valutaspekulasjonene og til å skaffe midler til å bekjempe fattigdommen. I 1981 fikk han nobelprisen i økonomi.

I en tid hvor politikerne mangler penger til fellesgoder og sliter med å få til et rettferdig skattesystem er Tobins forslag genialt. Det kobler skattekransen på der pengestrømmen er på det sterkeste, og den vil ikke forverre levevilkårene noen enkeltperson, den vil kun bidra til at de som allerede har rikelig tjener noe mindre på rent spekulativ virksomhet. Til en viss grad vil Tobin-skatten også bidra til å motvirke uheldige virkninger av valutaspekulasjoner. Dette kan blant annet gi lavere rente for vanlige mennesker og småindustri og dermed være et betydelig gode. Men til tross for disse åpenbare fordelene har politikerne vist liten interesse for og vilje til å iverksette Tobin-skatten.

En slik skatt vil ikke være noe hinder for normal handel eller langsiktige investeringer på tvers av landgrensene. En avgift på 0,1 % vil være til å leve med i slike sammenhenger. Men det er beregnet at en pengesum som flyttes mellom ulike valutaer en gang pr. virkedag i ett år vil ende opp med en beskatning på 49%. Om pengene flyttes flere ganger pr dag blir skatten selvsagt enda høyere. Det er gjort ulike beregninger som viser at en slik beskjeden skatt kan innbringe fra 800 til 2400 milliarder kroner pr år. Store beløp som kan brukes på mange områder. Tobin selv var i utgangspunktet mest opptatt av fattigdommen i hans eget land, men i dag mener mange at disse pengene bør brukes til å slette u-landenes gjeld eller at de kan stilles til disposisjon for FN. Det at slike beløp kan benyttes til bekjempelse av verdens fattigdom er en god nok grunn i seg selv til å innføre Tobin-skatten.

I hvilken grad den også vil dempe spekulantenes krigføring mot ulike valutaer er mer usikkert. Vi har tidligere sett hvordan spekulanter har tjent store formuer ved å

tvinge bestemte land til å devaluere. I Norge sliter vi fortsatt med høy rente som et resultat av frykten for slike spekulasjoner. I Sørøst-Asia ble mange titalls millioner tvunget ned i fattigdom etter krisen i 1997-98. I slike situasjoner har vi sett at det som mange kaller et fritt og sunt marked, kan misbrukes av folk med svært "usunne" hensikter.

Disse med usunne hensikter vil utvilsomt flytte sine virksomheter over til andre områder. Tobin-skatten vil ikke stoppe dem, men det er en mulighet for at en slik skatt vil begrense deres virksomhet.

Innføring av Tobin-skatt krever at flere land gjør det samtidig og det krever mot til å stå imot de miljøene som i dag tjener store penger på pengeflytting. Dette er ofte miljøer som har makt både nasjonalt og internasjonalt. Mot og samarbeidsvilje er ikke alltid fremtredende egenskaper hos dagens politikere, men når de nå støttes opp den sterkt voksende og internasjonale ATTAC-bevegelsen blir det spennende å se om det ikke kan komme forandringer. ATTAC er en forkortelse som oversatt fra fransk betyr Forening til beskatning av finansielle transaksjoner til hjelp for medborgerne.

Tallmaterialet denne artikkelen er innhentet fra en artikkel av Roar Eilertsen i De Facto.

Arne Øgaard F.1952. Ernæringsfysiolog og Cand. mag. i realfag. Leder av Forstandskapet i Cultura Sparebank. Arbeider på Steinerskolens videregående trinn i Moss.

LES MERE

Artikkelen finnes også på:
www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

Smånytt

Forbrugsboom med sorte penge

Frankrig har de seneste måneder oplevet et veritabelt forbrugsboom.

Franskmændene har travlt med at anskaffe sig nyt af alt muligt, også luksusvarer som smykker, antikviteter, dyre vine osv. Og kunderne insisterer på at betale kontant!

Forklaringen er enkel. Til nytår ophører francen med at eksistere og alle kontanter og indeståender skal ombytte til Euro. Så alle de sorte penge hjemme i madrassen skal bruges nu mens tid er!

Det anslås at det drejer sig om 150 milliarder francs (175 mia kr), så det er store beløb, vi taler om - og vi har næppe set toppen endnu. Bare vent til julehandelen i december! Vi erindrer, at de danske politikere incl. statsministeren op til Euro-afstemningen sidste år hårdt presset måtte love, at der ikke ville blive stillet spørgsmål ved pengeombytningen.

Det er mest Frankrig, der har været omtalt i den danske presse, men det må formodes at der findes parallelle situationer i de andre Euro-lande. For slet ikke at tale om de formodentlig mange milliarder, der cirkulerer som kontanter i kriminelle miljøer, som f.eks. den russiske mafia. D-mark har altid været populære i disse kredse, og ad hvilke snørklede veje vil de nu vende tilbage til deres udgangspunkt? *lp*

Økonomisk og politisk magt

Den globaliseringskritiske bevægelse sætter i øjeblikket fokus på den økonomiske magts altdominerende indflydelse og den politiske magts manglende evner til at markere en stærk modpol og til at holde sig uafhængig af erhvervsinteresser. Her i bladet har vi gentagne gange påpeget, at adskillelse af den økonomiske og politiske sektor er en grundlæggende forudsætning for et langsigtet bæredygtigt samfund, samtidig med at der skabes en selvstændig platform for den tredje sektor: Kultur, undervisning, forskning og det civile samfund, baseret på metodefrihed.

De seneste måneders udvikling har alvorligt understreget behovet for skærpet opmærksomhed på dette felt. Valget af George Bush til præsident i USA har åbnet op for en hidtil uset indflydelse fra de store virksomheders side på den politiske magt, hvad f.eks. undsigelsen af klimaaftalen (så utilstrækkelig den end er) allerede efter få måneder viser. Stærk indflydelse fra det tunge erhvervsliv er ikke noget nyt i USA, men det er nyt, at det foregår helt åbenlyst og hæmningsløst. Nylig blev det f.eks. med-

delt, at der som vicechef i den amerikanske miljøstyrelse er udepeget en Linda Fischer, der kommer direkte fra en toppost i kemi- og gensplejningsgiganten Monsanto! *lp*

Italiens rigeste og magtfuldeste erhvervsmand er blevet landets premierminister

Allersenest har italienerne valgt landets rigeste og magtfuldeste erhvervsmand til premierminister, en mand der tilmed kontrollerer en stor del af de trykte og æterbårne medier.

Der er et påtrængende behov for at udvikle sans og fornemmelse for forskellen mellem økonomi, politik og kultur. En skole og en stat er ikke virksomheder, der skal drives af en administrerende direktør! Denne sans må være tilstede hos flest mulige mennesker, ligesom sansen for hvornår magten er lovgivende, uøvende eller dømmende. Sidstnævnte princip findes allerede i forfatningerne, men sondringen mellem økonomi, politik og kultur er ukendt i denne sammenhæng. Og det er faktisk lige præcis dér - i grundloven - at det må præciseres, at statens valgte repræsentanter må være uafhængige af erhvervsinteresser. Ellers ligger vejen åben for den økonomiske sektors totale dominans. *lp*

Tyskland har besluttet at afvikle A-kraften

Tysk industri og Tysklands regering indgik forleden en aftale om afvikling af de 19 atomkraftværker, der leverer en tredjedel af Tysklands strømforsyning. Et atomkraftværks driftstid er beregnet til 32 år og de sidste nye værk ved Isar II og Emsland skulle således kobles fra omkring 2021.

Allerede næste år forventes det ældste atomkraftværk ved Hamburg at blive lukket. I de godt 30 år atomkraft-teknikken har været anvendt til civile formål er det ikke lykkedes at finde tilfredsstillende metoder til afskaffelse af det radioaktive affald. Derfor har a-kraftmodstandere også trofast holdt ud i alle årene og demonstreret imod transporter af det radioaktive affald - hvoraf en stor del er blevet deponeret i undergrunden ved Gorleben. Der er god grund til at finde blomster og 'Nej tak til atomkraft'-skiltene frem og fejre nyheden med en fest - fx. i Gorleben. *ou*

Arla, Arla eller Arla?

Står det til de store supermarkeds kæder i Danmark, skal der ikke være nævneværdige indenlandsk konkurrence på mælkeområdet. Det har Dansk Supermarked ellers før

lagt stor vægt på, når de henvender sig til offentligheden.

Dansk Supermarked meddelte i begyndelsen af juni, at de pr. 1.10.2001 dropper samarbejdet med det rent økologiske mejeri Økomælk A/S i Vejen, som hidtil har leveret økologiske mejerivarer til kæden. Leverancerne overlades herefter til Arla Foods alene.

Vi kan kun opfordre læserne til at overveje, hvor de ønsker at handle mælk fremover. Der er behov for at både forbrugere og de mindre mejerier går igang med at etablere salgskanaler, der sikrer, at forbrugere kan få mælk fra de mejerier, de ønsker.

Dansk Supermarked henviser i sin pressemeddelelse om bruddet bl.a. til "produktudbud og kvalitet". Økomælk leverer os bekendt alle gængse konsummælksprodukter, og m.h.t. kvaliteten kan enhver jo (nogle måneder endnu) teste ved at smage efter!

Økomælk A/S er ikke kunde i Merkur. *ka*

Kontaktspalte for forandringsagenter

Idebanken (www.idebanken.no) har oprettet en kontaktspalte for forandringsagenter på hjemmesidene sine. De præsenterer spalten slik: Er det ensomt å forbedre verden? Savner du en kampfelle, en kunnskapskilde, eller noen som har slitt med det samme problemet før (og kanskje løst det)? Trenger du penger, PC'er, kontorplass eller lure idéer? Har du noen å avse? Annonse til kontaktspalten kan sendes til jon@idebanken.no. *jø*

Sofie-prisen til Attac

Den internasjonale Attac-bevegelsen er tildelt Sofie-prisen for 2001. Juryen berømmer Attac for bevegelsens "enestående mobiliseringsevne".

14. juni ble Attac tildelt Sofie-prisen ved en seremoni i Oslo. Prisen er på 100.000 dollar og ble innstiftet av forfatteren Jostein Gaarder og hans kone Siri Dannevig i 1997 med midler fra boksuksessen "Sofies verden". (Sakset fra www.lokalagenda21.no) *jø*

Utstilling i Grønt inspirasjonssenter

Grønt inspirasjonssenter i Kirkeristen bak Domkirken i Oslo har utstilling i sommer om miljøvennlig oppussing og restaurering. Åpningstid i juli: tirsdag - fredag 10-15. *jø*

Verdens største menneskeskapt objekt

Visste du at verdens største menneskeskapt objekt ikke lenger er den kinesiske mur, men en søppelfylling (losseplads) utenfor New York?

Et søppelberg som når fyllingen stenges i 2005 vil være høyeste fjell på den amerikanske østkyst! *jø*

Er Merkur konkurrencedygtig for private kunder?

Af Lars Pehrson

Vi bliver aldrig træt af at gentage, at man primært skal vælge Merkur på grund af vore holdninger og dernæst med skyldig hensyntagen til rentesatser, gebyrer osv. Men en gang imellem er det meget sundt at se lidt nøjere på, hvordan Merkur egentlig ligger i en sammenligning, så vi kan tale ud fra konkret indsigt og ikke nødvendigvis sætte vort lys under en skæppe.

Yvonne Erbs

Merkur har nogle gange været med i "Pengeguiden", som udgives i et samarbejde mellem Forbrugerrådet og Politiken, senest i maj 2001. Heri foretages omfattende sammenligninger, og det er et udpluk heraf, der kommenteres nedenfor.

Lønkonto/gebyrer

Sammenligningen går på en fastlagt kombination af forskellige ydelser (kontoudtog, betaling af girokort, brug af Dankort m.m.).

For en kunde med et lille forbrug af ydelser, der bruger PC/Webbank i videst muligt omfang kommer regningen ud med et rundt nul for Merkurs vedkommende. Dette tangeres kun af en enkelt lokal sparekasse og SE-banken.

Ved samme forbrug, men betjent "traditionelt" (dvs. først og fremmest indsender girokort til banken) kommer Merkur ud med 144 kr./år, hvilket er mindre end næsten alle de større banker (BG Bank f.eks. 600 kr.), men også mindre end f.eks. Lån og Spar (264 kr.). Alle små lokalsparekasser og Jyske Bank er meget billige (24-96 kr.)

Kunden med et større forbrug af ydelser kommer hos Merkur ud med 456 kr./år. I denne variant bruges ikke homebanking, hvilket medvirker til at placere Merkur dårligere. De fleste landsdækkende institutter ligger her lidt eller noget under Merkur. Igen er det bemærkelsesværdigt, at Lån og Spar, der gerne betegner sig som en billig bank, hører til i toppen med 516 kr.

Pensionsopsparing

Merkur ligger særdeles pænt med en sats på 4,5%. Mange pengeinstitutter graduerer renten efter saldoen, hvilket Merkur ikke gør. For mindre opsparinger ligger vi helt i top, da kun to lokale, Nykredit, Skandia og Pensam ligger over os.

For store opsparinger (> 250.000) er der lidt flere, der kommer over Merkur, men de er også at finde blandt de lokale. Alle de landsdækkende ligger enten under eller tangerer Merkur.

Husstandsøkonomier

Her forsøges det hele anskuet som en helhed. 3 familietyper er stillet op med fast defineret forbrug af bankydelse (opsparing, lønkonti, billån, boliglån). Det hele tælles sammen, selv om det er lidt "æbler og pærer" – f.eks. indgår den bundne rente på pensionskonti som en indtægt, mens hele ydelsen på lån (altså også afdraget) tæller som en udgift. Men alligevel.

Sammenligningen opdeles i to kolonner, kaldet "bedst" og "dårligst" og skyldes den spredning, der ofte er på satserne i den enkelte bank, da de færreste giver samme vilkår til alle.

Spredningen mellem "bedst og dårligst" er meget stor i de fleste landsdækkende banker. Man skal være opmærksom på, at kun de færreste kunder opnår vilkår under "bedst". Forskellen mellem "bedst" og "dårligst" hos Merkur skyldes alene at boliglånet under "bedst" er beregnet som økologisk byggeri, og under "dårligst" som et almindeligt boliglån.

De tre typer er

- en "single", typisk et ungt menneske med en lille kassekredit og et lille forbrug af bankydelser.

- En nyetableret familie med små pensions- og børneopsparinger, en kassekredit, et billån og et boliglån.

- Et velkonsolideret par med større pensionsopsparinger, en mindre almindelig opsparing, lønkonti uden kredit, et billån og et boliglån.

Single

Under "bedst" ligger Merkur med -3.300 dårligere end gennemsnittet. Lavest er Jyske Bank med -2.070 (vilkår, der som sagt næppe opnås af ret mange) og Fælleskassen med -1.410, som forudsætter eksistensen af en rentefri lånemulighed, som man jo så skal have oparbejdet først (og prisen herfor er ikke indregnet).

Under "dårligst" ligger vi uændret med -3.300 kr., og de fleste andre ligger dårligere. Internetbankerne er stadig billigere og Jyske Bank ligger i bunden med -5.370 kr.

Nyetableret familie

Her ligger Merkur med -48.626 (-49.309) fænomenalt. Kun under "bedst" bliver vi overgået med få tusinde kroner af Jyske Bank, Pensam og JAK (men igen skal man jo have lånemuligheden først). Under "dårligst" kommer vi på anden pladsen, kun overgået af Pensam!

Velkonsolideret par

Her ligger vi med -18.959 (-19.641) også virkelig godt. Både under "bedst" og

dårligst overgås vi kun af 3 banker og yderligere et par stykker tangerer Merkur.

Konklusion

Konklusionen er vist klar nok: Merkur er særdeles konkurrencedygtig! Det er faktisk en myte, at det nok "koster lidt" at få en bank med holdning, i hvert fald i den nuværende markedssituation med relativt lavt renteniveau. En familie med styr på økonomien, og især hvis man er parat til at bruge Homebanking, kan rent økonomisk næppe finde noget bedre sted at gå hen end Merkur – og så får de holdning og engagement oven i hatten!

Hele undersøgelsen kan findes på www.forbrugerradet.dk, klik på "pengeguiden".

Lars Pehrson Gistrup. F. 1958. Direktør i Merkur. Bestyrelsesmedlem i INAISE, en international sammenslutning af banker og finansielle institutioner, der arbejder ud fra såvel økonomiske, som miljømæssige, sociale og etiske kriterier.

LÆS MERE

Artiklen findes uforkortet på: www.merkurbank.dk/pengevirke www.cultura.no/pengevirke

Konkurransesituationen for Cultura Sparebank

Av Svein Berglund

Det viktig for den som bedømmer konkurranseevnen, å se på det samlede tilbud fra banken og gjerne også hvordan disse forandrer seg over tid. En løsevet betraktning av et bestemt tilbud på et bestemt tidspunkt behøver ikke gi et riktig bilde.

Cultura har sammenlignet sine renter med den generelle renteutviklingen for utlån siden 1986 og har alltid ligget under – til dels langt under – de gjennomsnittelige utlånsrenter for andre banker. I tillegg foretar Cultura langt sjeldnere endringer i rentene enn andre banker.

Det foretas hyppige sammenligninger mellom bankenes tilbud i en del aviser og tidsskrifter. Cultura har her ikke deltatt fordi banken ikke tilbyr vanlig boliglån. Men ut fra disse undersøkelsene kan man se at Culturas lånebetingelser for økobiliger og boliglån til prosjektmedarbeidere ligger best an.

Vi har imidlertid deltatt årlig i en omfattende undersøkelse som er rettet mot landbruket.

Omkring 130 norske banker er med i denne undersøkelsen som omfatter utlånsrenter på lån og drifts-kreditt til landbruket, samt renter og gebyrer på brukskonto og på høyrentekonto. Summen av disse tilbud ga Cultura Sparebank den høyeste ranking på undersøkelsen i oktober 2000. I de to foregående år har bankens tilbud vært nest best.

Ellers får banken jevnlig tilbakemeldinger fra fornøyde kunder som rapporterer om god service og hurtig utførelse av oppdrag. Kundene er også glade over bankens gebyrpolitikk.

Cultura har kunnet drive med minimal bruk av gebyrer. Innlands ordinær betalingsformidling har vært gebyrfri i motsetning til de aller fleste andre banker.

Det er i de siste par årene etablert noen nye nettbank i Norge. Spesielt en av disse gir for tiden ekstra høy rente på innskuddsprodukter og lave renter på boliglån for å arbeide seg inn på markedet. Etter eget utsagn dekker denne banken fore-

løpig ikke sine kostnader. Det gjenstår å se hvordan nettbankene etter hvert justerer sine tilbud og hvordan kundene reagerer på det. Undersøkelser viser at mange nettbankkunder har svak lojalitet til nettbanken.

Til syvende og sist er det kundene selv som ved sin oppslutning om banker som Merkur og Cultura forteller om våre tilbud er konkurransedyktige når vi ser det hele i en sammenheng.

Svein Berglund Oslo. F. 1936.

Uddannet civiløkonom fra Århus Universitet. Har arbeidet som bedriftsøkonomisk rådgiver og i 15 år vært økonomiansvarlig i norske handels- og industriforetagender. Daglig leder af Cultura Sparebank, Oslo.

LÆS MERE

Artikkelen finnes også på: www.merkurbank.dk/pengevirke www.cultura.no/pengevirke

Fotos: Lars Bertelsen

Levende Hav er kunde i Merkur og har fået finansiering til en række projekter.

Med skru som

Trods alle økonomiske og økologiske katastrofer, har fiskerne på Aralsøen et uvurderligt aktiv som udgangspunkt for deres bestræbelser: De har en værdifuld og stort set uudnyttet naturressource i deres sø.

Det er varmt i Aralsk. Den gamle havneby, der har mistet sit vand og nu ligger som en strandet hval 40 kilometer fra Aralsøens kyst, er om sommeren ikke meget andet end et støvet og bagende varmt stop på togturen fra Moskva til Tashkent eller Almaty. Når en delegation danske projektarbejdere i toget gør mine til at bryde op under de sidste par timers bumlen ind imod den førhen så stolte fiskerby, er reaktionen fra medpassagerne – ofte pendlende "buisnes"-folk med kurérvirksomhed mellem Moskva og randstaterne – som regel enten undren eller mild overbærenhed: "Hvad i alverden vil I dog dér?!" Ganske vist er rygtet, om at Aralsøen måske alligevel ikke er helt død, og at man faktisk kan købe en ganske velsmagende skrubbe derfra, efterhånden ved at brede sig ud til de omkringliggende byer, men det fastgroede billede af Aralsk som ét af Sovjetunionens største økologiske og sociale sammenbrud lader sig ikke uden videre viske bort af et par optimistiske danske fiskere og selv nok så delikate fladfisk.

Af Henrik Jøker Bjerre

Officielt er Kazakhstan ved at "blive demokratiseret", men i ikke ubetydelig grad dækker denne frase over en voldsom økonomisk liberalisering – en næsten uvirkeligt konkret version af begrebet "markedsøkonomi", mens den politiske magt stadig mere udpræget samles i hænderne på præsident Nursultan Nazarbajev og hans nærmeste familie. Med sit enorme areal (2,7 millioner km² eller fem gange så stort som Frankrig) og placeringen mellem det Kaspiske Hav, Rusland, Kina og det muslimske centralasien, fik Kazakhstan øjeblikkeligt stor opmærksomhed fra især amerikanske organisationer og virksomheder. Den pengestærke US-AID satte f.eks. markant ind i administration og medier for at fastholde og styrke de "demokratiske" kræfter i den nye stat, til tider med deciderede reklameindslag for privatisering på kazakhisk tv (indslag der i æstetik ikke veg tilbage for den legendariske sovjetiske realisme, nu blot med modsat budskab). Efter selvstændigheden beredte præsident Nazarbajevs kazakherne på en omstillingsperiode, hvor "enhver må tjene sine egne penge med de midler, han har". Konsekvenserne synes indtil videre at ligne Ruslands: Stor rigdom koncentreret på meget få hænder, stigende arbejdsløshed, stigende kriminalitet, manglende udbetaling af lønninger, pensioner, børnepenge osv. Præsidentens officielle plan "Kazakhstan 2030" skal forsikre borgerne om, at der er fornuft i udviklingen, og at der efter de trange år kommer en ny og bedre tid, hvor Kazakhstan blomstrer som

en mønsterstat med en "panter-økonomi" uden alkoholisme, kriminalitet – endda uden rygning (...). Indtil videre er prognosens største styrke utvivlsomt, at den er langsigtet.

I Aralregionen, der er Kazakhstans fattigste, har borgerne oplevet en dramatisk deroute siden 1975, hvor fiskeriet ophørte, og især siden 1991, hvor støtten og direktionen fra Moskva med ét slag blev indstillet. Fiskersamfundet, der havde overlevet på nomade-fiskeri i andre søer og støtte fra regeringer, blev efterhånden dybt afhængigt af humanitær bistand. Og selvom den kazakhstanske regering indtil sidste år opretholdt et særligt katastrofetillæg til lønninger og pensioner i regionen, har det været nødvendigt med bidrag fra internationale organisationer for at skubbe udviklingen i en mere positiv retning. Men disse organisationer har mødt en række forhindringer, der har gjort indsatsen besværlig. Dels vil kazakherne generelt ikke acceptere en status som udviklingsland og hjælpeløst samfund, dels kan problemerne i Aralregionen virke så overvældende, at det er umuligt at finde et sted at begynde. Der er som sagt stort set ingen realistisk produktion i regionen, og de initiativrige mennesker, der forsøger at sætte noget i gang, må som regel have en vis økonomi i

Araløen i Kazakhstan var engang verdens trediestørste sø eller halvanden gange Danmarks størrelse. Så besluttede Sovjet-staten at opdæmme de to store floder, der forsyner søen med vand. Siden da er vandstanden i søen faldet, og idag er søen svundet ind til en trediedel af størrelsen. Den tidligere søbund er idag ørken.

I 1991 opstod den første kontakt mellem fiskerne ved Aralsøen og de danske fiskere i "Levende Hav". 3 år senere udviklede man i fællesskab et fiskeriprojekt "Fra Kattegat til Aralsøen"

bber sikkerhed

forvejen for at kunne etablere sig, eller de må have et indflydelsesrigt bagland, der kan trække i de rigtige tråde. (Oftest hører disse to forhold tæt sammen).

I 1991 opstod den første kontakt mellem fiskerne ved Aralsøen og de danske fiskere i "Levende Hav". 3 år senere udviklede man i fællesskab et fiskeriprojekt "Fra Kattegat til Aralsøen", der blev økonomisk støttet af Demokratifonden, Danida og private fonde.

Projektet går ud på at støtte fiskerne med viden og udstyr til fangst, forarbejdning og videresalg af fladfish fra Aralsøen.

Gennem en længerevarende tilstedeværelse og et konkret samarbejde (fiskeri) med de lokale fiskere, er projektet funderet på et detaljeret kendskab til samfundet omkring Aralsøen, til kulturen, til fiskerne og fiskeriet, og til de mennesker, der af eget engagement fra starten satte deres arbejde og renommé ind på at få etableret et holdbart og konkret samarbejde.

Efter et par besøg og genbesøg, hvor man bl.a. diskuterede mulighederne for at skabe et mere direkte og praktisk funderet udviklingsprojekt, opstod idéen i en varm stue i landsbyen Mergensai, mens kamelejerne udenfor tyggede drøv og stjernerne tændtes på den kulsorte himmel. Bogholderen i den lokale fiskerikolchos havde en russisk bog om fiskemetoder fra 1936, hvor det er beskrevet, hvordan danskerne har udviklet en lang og effektiv tradition for at fange flyndere. Der måtte laves et samarbejde mellem danske og kazakhiske fiskere – og med foreninger og fonde som det organisatoriske og økonomiske bagland, ikke som udgangspunktet.

Aralfiskerne vidste, at der var skrubber i søen, men de manglede redskaber og organisation til at fange dem, og de foreslog derfor, at det kunne være en opgave for danske fiskere med støtte fra Danida at hjælpe til i opstarten af et bæredygtigt fiskeri. (Skrubben var blevet udsat fra 1979 under et biologisk projekt, hvor de sovjetiske myndigheder forsøgte at introducere en række nye arter i Aral, fordi de traditionelle ferskvandsarter forsvandt ud i floderne eller døde pga af tilsaltningen. Fra 1991 var

den lokale biologiske station i Aral skrevet om, at det var værd at prøve at genopstarte fiskeriet på søen.) De gamle sovkhos- og kolkhos-strukturer var ved at bryde sammen, og der var brug for nye organisationsformer for at genopstarte et rentabelt fiskeri. Fiskeriprojektet startede med et simpelt forsøgsfiskeri, hvor det "blot" skulle bevise for donorer og den tvivlende omverden, at der var fisk i Aral. Derfra fortsatte det med støtte til oprettelsen af en række mindre, uafhængige kooperativer, der takket være en ny kazakhstansk lov havde fået mulighed for at etablere sig som selvstændige enheder.

Fiskerne dannede en forening "Aral Tenizi" ("Araløen"), der arbejder for at genoprette søens økologi og fiskeri, og gennem denne medlemsstærke organisation har projektet nu i et par sæsoner kunnet give kreditter og udlåne garn til de nye fiskerikooperativer med den sikkerhed, at de er medlemmer af foreningen og ved at bryde aftalen vil have svært ved at opnå tilsvarende støtte næste år – og i øvrigt stå i dårligt lys blandt kollegerne. Som samlet garant for kreditværdigheden har aralfiskerne gjort støtte og kredit mulig, og de er på vej til at gøre fiskeriet økonomisk rentabelt. Nu fanges der 600 ton skrubber om

FAKTA LANDSFORENINGEN LEVENDE HAV

- er opstået på initiativ fra mennesker, der på den ene eller anden måde har deres faglige kundskaber og daglige virke knyttet til havet.

Det er foreningens formål at arbejde for en bevarelse af det marine landskab og sikre artsmangfoldigheden i den dertil knyttede flora og fauna og at arbejde for at sikre fremtidige generationer et fiskerierhverv på økologiske principper, som er bæredygtig økonomisk og socialt og som sikrer beskæftigelsen i erhvervets forskellige led.

Foreningen søger gennem sit arbejde at støtte og medvirke til:

- at stoppe enhver forurening af havmiljøet.
- en fiskeripolitik, der bygger på forsigtighedsprincipper i udnyttelsen af havets økosystem og ressourcer.
- at fisk og fiskeprodukter, der er fanget og forarbejdet efter økologiske principper, introduceres til forbrugerne.
- at der udvikles og indføres reguleringsmetoder i fiskeriforvaltningen, der tilgodeser et stabilt økosystem og en bæredygtig ressourceudnyttelse.
- forsøg og projekter, der har til formål at udvikle fiskerimetoder og fiskeriteknologi i økologisk retning.
- at der gennemføres restaurering, genopretning og bevaringsforanstaltninger af nødvendige biotoper, med henblik på at sikre gyde pladser, opvækstområder og fødegrundlag samt områder af videnskabelig og rekreativ interesse.
- at bygnings anlæg, ved kysten eller til havs, er økologisk forsvarlige en begrænsning af den genetiske forurening der sker af havmiljøet, som følge af den internationale søtransport, eller som følge af overførelse af marine arter til opdræt i havbrug
- at viden og erfaring omkring havøkologiske problemstillinger og fiskeriforhold udveksles internationalt, ikke mindst til udviklingsområder.
- at der uddannes personale, fremstilles informationsmateriale og dokumentation med henblik på oplysning om havet som natur- og kulturlandskab.

Kattegatvej 3, DK 8500 Grenå, Tlf. 87 58 07 55 fax.87 58 07 56
mail: llh@levende-hav.dk, www.levende-hav.dk

året, hvilket kun er en brøkdelt i forhold til de store fiskeår i tresserne, hvor der blev landet op imod 30.000 ton, men det er dog et skridt i retning af et egentligt, socialt og økologisk bæredygtigt fiskeri. Afsætningen af fisken er også på vej til at blive forbedret, efter at man i starten automatisk afslog eller kun meget forbeholdent accepterede enhver tale om at købe fisk fra "den døde sø". Med en flerårig indsats har staben i foreningen Aral Tenizi nu fået etableret reelle forbindelser til aftagere af fisk i flere af landets større byer som Aktubinsk, KzylOrda, Karaganda og Almaty, og efterhånden som flere og flere har set den fine skrubbe, stiger efterspørgslen. Denne vinter var der således for første gang opkøbere fra flere byer helt nede på Aralsøens isbelagte overflade (det er næsten ligeså koldt i området om vinteren, som det er varmt om sommeren) for at finde fiskere, der var interesserede i at sælge skrubber.

Aralfiskerne har indtil videre haft held til at genopstarte fiskeriet på deres sø, og hvis de biologiske forudsigelser holder vand, skulle der ikke være noget bæredygtighedsproblem i at udvide skrubbefiskeriet betydeligt. Samtidig håber fiskerne på, at de internationale planer om at forbedre vandtilstrømningen til søen markant (ved bl.a. at lukke og reparere de utallige ødelagte og ubrugte sluser og kanaler langs de to floder, Amu-Darya og Syr-Darya, der har udløb i søen) endelig vil blive realiseret, så der igen kan komme ferskvandsarter ind i søen, og så vandet måske en dag kommer tilbage i havnen i Aralsk. Trods alle økonomiske og økologiske katastrofer, har disse fiskere haft et uvurderligt aktiv som udgangspunkt for deres bestræbelser: De har en værdifuld og stort set uudnyttet naturressource i deres sø. Derfor var der i virkeligheden et solidt udgangspunkt for det fiskeriprojekt, der nu kører på syvende år: Med skrubben som sikkerhed producerede fiskerne betingelserne for deres egen kreditværdighed. Men projektet ville aldrig være blevet realiseret, hvis det havde taget udgangspunkt i de eksisterende begrænsninger i den enkelte fiskers muligheder for at opbygge en privat og økonomisk bæredygtig virksomhed.

Henrik Jøker Bjerre Aarhus. F.1972. Cand.mag. i filosofi og russisk. Har arbejdet for fiskeriprojektet "Fra Kattegat til Aralsøen" siden 1994, bl.a. med i alt ca. 11 måneders ophold i Kazakhstan. Medlem af bestyrelsen i Landsforeningen Levende Hav.

LÆS MERE

Artiklen findes uforkortet på:
www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

Nye BØGER

Du glade verden...

En debatbog om en ny økonomi og en ny politisk dagsorden. 195 sider, 198 kr. ISBN 87 7514-058-6.

I dagbladet Information har der i hele 2000 foregået en debat over internettet afløst af en stribe offentlige debat-arrangementer og seminarer om verdens forandring i disse år. Emnerne, der har været taget op i dette Forum for Systemdebat har bl.a. været: Det mulikulturelle Danmark, konflikten mellem arbejde og familie, den nye økonomi, IT-oprøret, ATTAC-bevægelsen m.m.

Arrangementet, der gik under navnet "Luftskibet", har trukket på et panel af engagerede samfundsaktører med forskellig faglig, holdningsmæssig og aldersmæssig baggrund. Debatten om nutidens politik, værdier og livsformer fortsætter i cyberspace. Enhver kan deltage og følge med på www.luftskibet.dk. Bogen er en opsamling af den debat, der er foregået indtil nu.

Samfundets udviklingsafdeling

- bæredygtig udvikling gennem eksperimenter, Jan Holm Ingemann (red), Aalborg Universitetsforlag, www.forlag.auc.dk 275 sider, 195 kr. ISBN 87 7307 658 9.

Ud fra den erkendelse at det danske samfund nødvendigvis må indrettes så det beforder bæredygtighed er der opstået en ide om etablering af økologiske eksperimentazoner. Ideen bygger på en række konstateringer: at samfundet i disse år gennemløber en fundamental forvandling; at behovet for bæredygtig adfærd (hos enkeltpersoner, institutioner og virksomheder) er presserende; at viden og erfaring m.h.t. bæredygtige løsninger IKKE er til stede, at valget af løsninger må baseres på den tradition for folkeligt engagement, iverdigdom og ansvarlighed, som kendetegner udvikling af det danske samfund. På Aalborg Universitet, Center for Miljø og Udvikling har denne ide udmøntet sig i et fortløbende arbejde, der nu munder ud i en antologi, samlet og redigeret af lektor Jan Holm Ingemann.

Attac

Græsroddernes oprør mod markedet. Af Bim Clinell. Oversat af Orla Vigsø. Forord af Svend Auken og nationaløkonom Jesper Jespersen. 80 sider, 100 kroner, 2001. ISBN 87-90820-04-5.

Første bog på dansk om den hurtigst voksende græsrodsbevægelse i Europa.

Naturlig kapitalisme

Poul Hawken, Amory B. Lovins og L. Hunter Lovins.: Naturlig kapitalisme. Den næste industrielle revolution. Oversat af Ole Lindegård Henriksen, 452 s., kr. 375. Forlaget Hovedland.

Fremtiden tilhører den naturlige kapitalisme

af Knud Vilby

Det bliver de langsomt tænkende firmalidere, der dør i den næste industrirevolution, viser ny øjenåbner af en debatbog.

Det bliver de langsomt tænkende firmalidere, der dør i den næste industrirevolution. Og den omfatter også IT-branchen. Det optimistiske budskab er, at den næste industrielle revolution er på vej, og at den kan betyde en gigantisk miljøforbedrende forandring i verdens produktionssystemer.

Det hævder en amerikansk bog, som udkommer på dansk i dag. Forfatterne er Amory og Hunter Lovins, der er henholdsvis fysiker og sociolog og leder af Rocky Mountains Institute i Colorado og Paul Hawken, der er miljøforkæmper og længe har talt for en økologisk omlægning af erhvervslivet bl.a. i bogen *The Ecology of Commerce*.

Det er muligt at spare enorme ressourcer uden at forringe virksomhedernes økonomi. De virksomheder og medarbejdere, der kommer til at lide, er dem, der ikke hurtigt opdager, at forandringen er på vej. De, der kommer for sent, taber konkurrenceevne og dynamik og dør i den nye industrielle revolution.

Bogen er slet ikke uden fejl og uklarheder. Alligevel er den med sin begrundede optimisme et meget velkomment tilskud til debatten, og forhåbentlig vil den ikke mindst være en øjenåbner for politikere og virksomhedsledere, og for bl.a. arkitekter, ingeniører, designere mv.

Teksten er til dels et klippe-klistreværk af citater fra alverdens lande. Men den dokumenterer, at det er ved at gå op for stribesvis af internationale moderne højteknologiske virksomheder, at der er penge at tjene og effektivitet at vinde ved at arbejde for fundamentale ændringer i tænkningen om energi- og materialeforbrug, både i industrien og i andre processer.

Dokumentationen rækker fra en lang beskrivelse af nye ultralette energiøkonomiske biler (hypercars) produceret af kul fibre, og til forbedringer i den måde blikkenslagere installerer rør på i industrivirksomheder for at spare pumper og energi. Og man taler ikke kun om at spare et par procent her og der, men når ofte frem til at spare over halvdelen af ressourceforbruget.

Tallene begynder at ligne dem, vi kender fra debatten om, hvor stort et økolo-

gisk råderum rige mennesker bør kunne klemme sig sammen på.

Nogle gange handler det kun om at gøre op med traditionel gammeldags tænkning om energi og ressourcer og investeringsøkonomi.

To af mange centrale principielle budskaber er:

At stadig flere virksomheder har set, at der er merprofit at hente i effektive besparelser end i meromsætning. Penge investeret i bedre ressourceudnyttelse giver ofte større afkast end penge investeret i meromsætning. Og hvis nye fabrikker opbygges efter miljøeffektive principper, forrentes de langt bedre. Mange ledere kan blot endnu ikke tænke i profit via reduktion.

At den ny tids produktionsvirksomhed vil sælge service og ikke produkter. En virksomhed, der sælger biler,

gulvtæpper eller vaskemaskiner, er interesseret i at sælge mest muligt og derfor i stigende forbrug. En virksomhed, der sælger transport, gulvbeklægningsydelser og vaskeservice, har helt andre interesser. Når man sælger ydelser, ønsker man, at ydelserne produceres effektivt og holder længst muligt. Leasing hedder det på dansk. Men snart i en mere avanceret version.

Dårlig lovgivning

Det klassiske eksempel er beskrivelsen af, hvor let det var at spare for milliarder af dollars energi, da den første oliekrise satte ind og olien blev dyr, og hvordan indsatsen gik i stå, da olien igen blev billig. Men også med dagens priser er der meget at spare og endnu mere at tjene. Problemerne er dårlig lovgivning som ikke reelt sætter pris på miljø- og naturkapitalen, samt traditionelt tænkende virksomhedsejere, som ikke har opdaget, hvor meget der er at tjene.

Industrien er vigtig, herunder IT-industrien, der også sviner utroligt. Men bogen går områderne igennem og viser at meget kan gøres overalt. Det handler også om vand, landbrug, byggeri og naturligvis om transport.

Politikere overhales.

Der er tekniske eksempler jeg ikke helt kan vurdere. Og der er svagheder og nogle faktiske fejl i de afsnit jeg føler mig

mest på hjemmebane i. Det er dels landbrugsafsnittet, som ikke er stærkt, dels nogle af henvisningerne til Skandinavien. Men svaghederne svækker ikke hovedmeldingen. Fagfolk vil nok rynke på næsten her og der. Men de vil også lade sig inspirere. Som nævnt er teksten fra før George W. Bush sagde nej til Kyoto-protokollen. Men forfatterne tror at den økonomisk-industrielle udvikling kan gå så hurtigt, at virkeligheden under alle omstændigheder overhaler politikerne. Det er ikke så svært, kan man jo så sige i dag.

Bogen hedder nok »naturlig kapitalisme« af flere grunde. På mange måder er det en rigtig glad amerikansk kapitalismebog. Troen på markedet er stor. Men sam-

tidig stiller forfatterne altså krav om, at naturkapitalens værdi skal indgå i økonomien. De kritiserer en økonomiteori og praksis, der endnu er uhyre primitiv i sin reaktion på den voldsomme ødelæggelse af verdens naturkapital. Men de tror, at man i et samspil mellem markedet og fornuftig demokratisk regulering kan nå frem til et system, der indrager naturkapitalen.

Jeg kan ikke lide ordet »naturlig kapitalisme«, men det er smartere

end ressourceansvarlig kapitalisme. Og lad det være en detalje. Jeg kan også finde andet at indvende. Danske energispareeksperter har peget på, at besparelser hele tiden neutraliseres af merforbrug. Nu er fryserne og køleskabe ikke nok. Vi skal også have istærningsmaskiner, og sådan bliver det ved.

Og naturligvis er det absurd, at verdens mest højteknologiske samfund fortsat har det mest svinagtige forbrug.

Alligevel er det en utroligt spændende melding, der står tilbage. Og jeg tror på, at firmaer, der ikke tænker i disse baner går bagud af dansen, som Sovjetunionens sværindustri gjorde det. Og også selv om nogle af virksomhederne virker moderne. Der kan også spares af ressourcer i produktionen af microchips.

Artiklen der blev bragt i Information den 9. maj 2001, bringes her (forkortet) med forfatterens og Informations tilladelse.

I den gamle kinoen Parkteateret på Grünerløkka i Oslo finner vi et på alle måter fargerikt fellesskap. Nordic Black Theatre driver et profesjonelt teater og en 3-årig teaterskole rettet mot scenekunstnere og ungdommer med etnisk minoritetsbakgrunn. Virksomheten omfatter også et barneteater.

av Jannike Østervold

Nordic Black Theatre vil gi barn og unge med ståsted i flere kulturer tro på at de er viktige ressurser i det nye norske flerkulturelle samfunnet. Listen over forestillinger for siste år teller 25 ulike prosjekter, med både teater, musikk og dans, og de legger stor vekt på å nå ut til mennesker som ikke ellers oppsøker teater. Teaterskolen holder ofte gratis forestillinger for Grünerløkkas beboere, fra barnehagene og til de eldre. Barneteaterets forestilling "Untombinde og Askeladden" er et eksempel på et prosjekt som integrerer impulser fra flere kulturer til en nyskapende helhet. Inspirasjonen til teksten er hentet fra et eventyr fra det sørlige Afrika, "Historien om Untombinde" og det norske folkeeventyret "Prinsessen som ingen kunne målbinde".

Administrativ leder Jarl Solberg forteller at mer enn 40 barn fra Grünerløkka var med på å lage og fremføre forestillingen, som ble fremført i deres egen bydel, og at det aldri er så mye publikum som når barna står på scenen. Da møter hele familien opp, foreldre, søsken, tanter og onkler og besteforeldre! Forestillingen har også vært spilt på flere festivaler.

Teateret setter opp mange egne produksjoner og har også gjestespill og samarbeid med utelandske grupper fra bl.a. Afrika og India. I juli skal en gruppe fra Nordic Black Theatre på turne til Zanzibar, Dar es Salaam, Nairobi og Seychellene, med konsertforestillingen "Bob Marley, Uprising in Babylon by bus." Turneen er støttet av Utenriksdepartementet.

På repertoaret står mye moderne dramatik av forfattere med ikke-europeisk bakgrunn, men de har også spilt både Shakespeare og Ibsen. De vil gjerne stimulere unge etniske forfattere til å skrive drama om det samfunnet vi lever i nå.

- Det som er helt spesielt med Nordic Black Theatre er hvordan vi hele tiden arbeider langs mange akser. Vi er utrolig utholdende, men også sårbare, sier Jarl Solberg. Han forteller at teaterskolen har vært drevet siden 1993 uten faste tilskudd. Skolen venter nå på en avklaring på om de

får statlig støtte til driften. For å drive en heltidsutdannelse, med faste utgifter til lærere og lokaler, er det uholdbart i lengden å måtte leve med finansiering som er prosjektbasert.

Nordic Black Theatre kjøper kulturbåten Innvik

For et år siden dro en gruppe fra Nordic Black Theatre og teaterkompaniet Talipot fra Reunion på tokt med teaterbåten Innvik. Om bord var deltakere fra 15

nasjoner. I tillegg til to forestillinger kunne de tilby en restaurant med egen kokk fra det indiske hav, uformelle jammesjesjoner og fotoutstilling. De reiste langs vestlandskysten fra Bergen i sør til Molde i nord, med finale i eget teater i Oslo. En vellykket turne, som ga mersmak. Så mye mersmak, at Nordic Black Theatre nå har kjøpt båten! Den ankommer i juni og skal ligge til havn i Bjørvika i Oslo.

Jarl Solberg forteller at de ønsker å videreutvikle konseptet fra i fjor. Innvik skal bli en transkulturell møteplass, med rom for mange kryssende uttrykk, teater, musikk, dans, litteratur og billedkunst. Kafé og matkunst skal bygge opp om det som skjer i scenerommet, og ellers holde åpent med ordinær drift. Innvik skal brukes både til Nordic Black Theatres egne arrangementer og til utleie. Med både scene, kafé og overnattingsmuligheter er bruksmulighetene mange. Båten har en stor scene med plass til 220 tilskuere og en liten scene for 30-60 tilskuere. Restauranten kan servere over 80 gjester. Båten er også utstyrt for å kunne brukes til kurs og konferanser.

Nordic

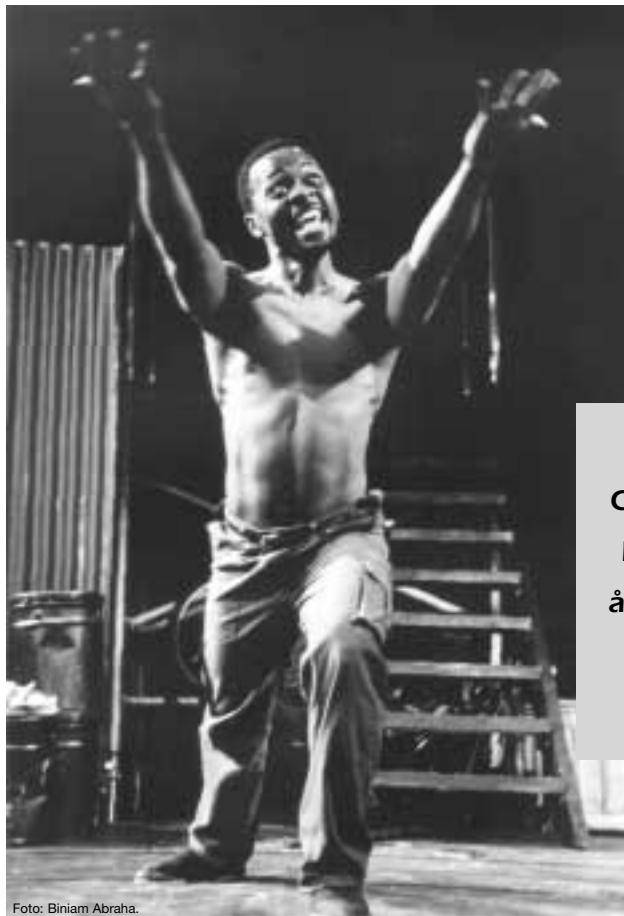

Foto: Biniam Abrahã.

Cultura prosjekt:
Cultura Sparebank
har vært med på
å finansiere kjøpet
av kulturbåten
INNVIK.

Fra "Wosa Albert".

Fra barneteaterets forestilling "Untombinde og Askeladden".

Foto: Dennis Gravesande.

Black Theatre

– en kulturbro over etniske skillelinjer

Adresse:

Nordic Black Theatre,
postboks 2009, Grünerløkka,
0506 Oslo, Norge
e-post theatre@online.no
Telefon (+47) 22 38 12 62
Fax (+47) 22 38 23 97

Spilleplanen og annen informasjon finner du på:
www.nordicblacktheatre.no

Jannike Østervold Oslo. F. 1956.
Utdannet bankøkonom, sosialøkonom fra Universitetet i Oslo, og i ferd med å avslutte utdanning som sangpedagog. Ansatt i Cultura Sparebank siden 1998

LES MERE

Artikkelen finnes også på:
www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

Fra forestillingen "Passage".

Nytt fra Cultura

Nye projekter på kulturområdet:

Nordic Black Theatre (Oslo) har fått lån til å kjøpe kulturbåten Innvik (se egen artikkel).

Barratt Dues musikk institutt (Oslo) har fått lån til delfinansiering av instituttets kammersal. Barratt Due er en frittstående musikkutdanningsinstitusjon, som tilbyr musikkundervisning fra musikkbarnehage til høyskolenivå og har en omfattende konsertvirksomhet. Kammersalen brukes også til skolekonserter og "nabokonserter", der bydelens egne beboere inviteres.

Sommertid

Frem til og med 15. august er åpningstiden kl. 0800 – 1500.

Kontoutskriften

Vi har mottatt et "hertesukk" fra en innskyter som synes det er vanskelig å finne ut hvem som sender penger – og vi kan bare slutte oss til det! Mange betaler via nettbank og bedriftsterminaler uten at de gir opplysninger om hvem som er avsender og andre nødvendige informasjonen til mottaker.

På kontoutdraget finner vi følgende innbetalingstyper:

- De som er teksten med navn på betaler
- De som er teksten med *giro innbetaling* er innbetalinger hvor du skal få tilsendt kvittering fra BBS (Bankenes betalingsentral) enten gjennom posten, e-post eller pr. faks. Ofte er det flere innbetalinger i en samlesum. Du får da kopi av samlegiroen og den enkelte innbetalte giro. Samlesummens beløp er den summen du finner på kontoutdraget.
- De som er teksten med kontonummer – her burde avsender skrevet navnet sitt i stedet for kontonummer. Hvis du ikke

klarer å identifisere avsender, kan vi kontakte avsenderbanken og finne hvem som er kontohaver.

- Innbetalinger teksten *bedriftsterminal uten melding* kan være vanskelig å finne ut av. I slike tilfeller er det en ansatt i en eller annen bedrift som har sendt penger via bedriftens betalingssystem uten å sørge for at mottaker får en kvittering for hvem som har sendt pengene.

For mye post fra oss?

Hvis du ikke ønsker å motta bladet, eller du får for mange eksemplarer, kontakt Cultura Sparebank på telefon 22 99 51 99.

Abonnement på Pengevirke

I Norge kan abonnement på Pengevirke tegnes ved å kontakte Cultura Sparebank. Bladet finansieres ved frivillige bidrag. Selvkost er ca. kr 120,- pr. år. Beløpet kan innbetales til konto 1254.96.00655, adresse Cultura Sparebank, Postboks 6800 St. Olavs plass, 0130 Oslo. Merk giroen "Pengevirke 2001".

Nyt fra Merkur

Nye medarbejdere

Caroline Panum, ansat i Merkur København fra 01.05.2001. Caroline Panum kommer fra en stilling som filialleder i BG-Bank og skal i Merkur arbejde bredt med ind- og udlån, herunder med kunder fra den kulturelle sektor.

Dorte Andersen, tiltræder i Merkur Aalborg 06.08.2001. Dorte Andersen kommer fra en stilling i Unibanks erhvervsafdeling i Aalborg og skal i Merkur arbejde bredt med ind- og udlån, herunder særligt erhvervsengagementer. Dorte Andersen får det overordnede ansvar for kreditgivning i Aalborg afdelingen.

Daniel Håkanson, tiltræder i Merkur København 01.09.2001. Daniel Håkanson har gennem ca 20 år arbejdet med opbygning af Merkurs søsterbank i Sverige, der nu hedder Ekobanken. Efter gensidig aftale flytter Daniel nu til Danmark for at arbejde i Merkur med udlånsprojekter, interne statistikopgaver m.m.

Kirsten Arup flyttet til Århus!

Een af vore erfarne medarbejdere i Aalborg, Kirsten Arup, har sagt ja til nye udfordringer i Merkurs Århusafdeling, hvor hun udover fortsat at betjene sine landbrugs-kunder skal medvirke ved opbygningen af afdelingen.

Indlånskampagne og nyt indlånsprodukt

Merkur har i maj og juni måned gennemført en kampagne for at øge indlånet i Merkur for på den måde at øge mulighederne for at stille finansiering til rådighed for almenyttige projekter. Merkur har indrykket annoncer i flere dagblade, hvor vi udover vore konti med 3 og 6 måneders opsigelse gør opmærksom på vort nye produkt "fri opsparing" der retter sig mod indlån over 100.000 kr. Der kan være tale om en reservekapital eller opsparing til større investeringer i bolig eller andet, ligesom kontoen er velegnet til foreninger eller organisationer, der har et vist indlån. Rentesatserne følger Nationalbankens diskonto og er absolut konkurrencedygtige:

- Ved beløb > 100.000 kr, p.t. 3,75% p.a.
 - Ved beløb > 250.000 kr, p.t. 4,00% p.a.
 - Ved beløb > 500.000 kr, p.t. 4,25% p.a.
- Satserne gælder for hele saldoen.

Merkurs B-andele - en fornuftig langsigtet opsparing!

Kursen er p.t. 109,75, gældende til 20.07.2001, hvor der fastsættes en ny kurs. Sammenlignet med kursen for 1 år siden svarer udviklingen til en forrentning på 5,78%. Det har derfor været en god placering af pengene, samtidig med at andelen har været med til at styrke Merkurs kapitalgrundlag og dermed kapacitet. Kursudviklingen følger Merkurs regnskabsmæssige resultater og vi kan derfor naturligvis ikke garantere noget bestemt afkast. B-andele er også vegnede til pensionsopsparing, da op til 20% af en kapital-, rate- og selvpensionskonto kan placeres i Merkur-andele.

Er du interesseret i at placere en del af din opsparing i B-andele, kan du kontakte een af Merkurs afdelinger.

Samarbejdspartner til billån

Billån er ikke en prioritet for Merkur, da der findes masser af muligheder for at få billån til rimelige priser hos finansieringsselskaber, bilforhandlere etc. Vore udlånsmidler er bedre anvendt i de almenyttige udlånsprojekter. Mange kunder har efterlyst en mulighed for alligevel at optage billån gennem Merkur, og det har vi nu løst ved at indgå et samarbejde med DIBA-finans.

DIBA ejes af Næstved Diskontobank og tilbyder billån til meget konkurrencedygtige satser til kunder over hele landet, primært til nye og brugte biler op til 8 år. Merkur udleverer gerne informations- og ansøgningsmateriale, som gennem Merkur fremsendes til DIBA, som derefter hurtigt svarer tilbage. Ydelsen på billånet betales nemt via PBS, trukket på din konto i Merkur.

Aktuelle satser og vilkår kan ses på www.dibafinans-dk.

Kunstudstilling i Merkur, København

Kunstneren Ninna Arbo No udstiller for tiden en serie billeder i Merkurs lokaler på Vesterbrogade 40. Ninna Arbo No er medlem af kunstnergruppen "Varm Vinter" og arbejder i sine billeder med lag for lag at afdække historier. Arbejdsprocessen "lag på lag" foregår i acryl med ridsning og trykspuling med vand. Ideen fik Ninna Arbo No ved de gamle mure i Venedig, hvor alle lag af maling har sin egen historie at fortælle. Udstillingen kan ses i hele juli måned.

Fra Nederland til geitebruk i Lofoten

Nederlandske etablerere forteller om sitt møte med Norge

av Jannike Østervold

På Norbakken gård i Lofoten finner vi Hugo Vink og Marielle (begge 29), fra Nederland. Sønnen Gerbrand (2,5 år) er født i Norge, og et lite søsken ventes til høsten. Norbakken gård er et geitebruk med 90 melkegeiter og en kvote på 42.197 liter geitmelk. Gården ligger på en sted med gode utsalgsmuligheter for gårdsprodukter. Hugo og Marielle jobber nå med to prosjekter; kjekjøtt og hvit geitost.

Fra Burkina Faso til Lofoten

De har studert tropisk landbruk ved Landbrukshøyskolen i Nederland og tilbragte 9 måneder i Burkina Faso for å samle stoff til hovedoppgaven. Spranget til Lofoten synes stort, men når Hugo forteller at "tropisk landbruk" dreier seg om å drive landbruk-utvikling under vanskelige forhold, blir utdannelsen høyst relevant. Etter avsluttet eksamen i 1997 kom de til Norge for å ha sommerjobb, og hadde planer om å reise videre til Sør-Amerika. Men den norske naturen fristet, og etterhvert fant de ut at det var her de ville bli. Etter noen år som gårdsbestyrere vokste drømmen om egen gård der de kunne foredle melk eller kjøtt frem, og de så på gårder over hele landet. Da de til slutt kom til Norbakken, hadde de funnet "sitt" sted. Med lån i Cultura Sparebank og en garantistkrets har de kunnet finansiere kjøpet. Hugo og Marielle holder garantistene godt orientert om virksomheten gjennom brev, og vi gjengir utdrag fra to brev til garantistene:

Fra brev av 4. februar 2001

Det går veldig bra med oss, gården og dyrene.

Vi kom hit til Lofoten i desember med Hurtigruten. Det var for oss den billigste og mest trivelige måte å flytte på.

Hønene + hanen som hadde plass på tilhengeren var glade for å være på land igjen. Etter noen uker på 'non-aktiv' har de nå begynt å legge egg igjen. Hønene + hanen har fått et hønsehus i fjøset hvor det er godt og varmt, vi må ikke glemme at de er tropiske dyr!

Vi har seriøse planer om å lage ost på gården. I januar har Marielle hatt kontakt med SNT (Næringsmiddelstilsynet), SND, Tine Nord-Norge og landbrukskontoret og alle er positive og entusiastiske. Planen er at vi skal ha en prøveproduksjon og markedsundersøkelse dette året. Vi har et vaskerom i kjelleren vi kan bruke til prøveproduksjonen. Når det blir godkjent av SNT (forhåpentligvis om en måned) kan vi også bruke rommet til å selge kjekjøtt de dagene vi ikke lager ost.

I slutten av januar begynte vi å lage kje-binger i det gamle fjøset, slik at vi kan fore opp mest mulig kje.

Marielle skal bli medlem i Kvinnebanken. En gruppe kvinnelige etablerere, som møtes en gang per måned. (Red: Kvinnebanken driver med mikrokreditt for kvinnelige etablerere)

Vi føler også, så langt nordover, at våre studier i Tropisk Landbruk er helt på sin plass!

Fra brev av 4. mai 2001

Snøen er borte, tulipanene blomstrer og gresset begynner å bli grønt, Våren!

Det betyr at vi har tusen og en ting å gjøre her på gården (åpne grøfter, kalke, pløye, så osv.). Vi håper å ha geitene ute så tidlig som mulig så gjerdet (flere km!) må også være i orden.

Men først om de siste måneder:

Under kjeinga var det noe små vanskeligheter men ellers gikk det bra. Noen geiter hadde en vanskelig fødsel og to geiter med jurbrann. Målet var å fore opp mest mulig kje. Det klarte vi. Vi har hatt mer en 100 kje som hoppet rundt i fjøset! For oss var det ikke en alternativ å avlive kje rett etter fødselen. Prisen for kjekjøtt (det beste kjøtt som finnes) er under kostprisen hvis man selger til slakteri! Det er en av grunnene til at bønder ikke satser på kjekjøttet. En annen grunn er sikkert at det er så mye arbeid å fore opp kje.

Fordi kvaliteten er så god har vi tenkt å prøve å selge kjøttet til restauranter her i Lofoten.

Og så langt med suksess!

Etableringsfasen

- Hvordan har det vært å etablere seg i Norge?

- Det var veldig vanskelig å finne en gård som er til salgs. Det er helt annerledes enn i andre land, hvor det er vanlig å selge det man ikke har bruk for lenger og bruke pengene på en annen måte. Her i Norge synes folk at det er veldig vanskelig å selge en gård, selv om de ikke kan eller vil drive den, samtidig som det er mange unge folk som kan tenke seg å begynne med gårdsdrift. Vi hadde nesten gitt opp og hadde allerede funnet en jobb på en bio-dynamisk gård i Nederland, der vi kunne gå inn i bedriften som kompanjonger og starte opp melkeproduksjon for salg av ost og kjøtt gjennom et abonnementsystem.

Vi hadde lyst til å foredle produkter selv, fordi vi savner kontakt og tilbakemelding fra forbrukere når vi leverer melken til tankbilen og får en lapp med temperatur og melkemengde i retur. Lite inspirerende. Særlig når man smaker på osten de i fabrikkens lager.

Tine sitter på all makta her i Norge når det gjelder meieriprodukter. Vi kan spørre dem om leveransefritak for osteproduksjon, men det er de som bestemmer hvert år hvor mye vi får lov til å oste selv... Merkelig.

Næringsmiddelstilsynet gir litt forskjellige signaler. I morgen kommer noen fra Næringsmiddelstilsynet i Lofoten og ser på rommet som vi har laget ferdig til vårt prosjekt (osteproduksjon) (Red.: Rommet ble godkjent!) Mange takk til Cultura Sparebank som skaffer oss en driftskreditt som vi også kan bruke på osteprosjektet,

(Marielle) føler fortsatt at jeg må passe på å ikke være for entusiastisk, det synes jeg er vanskelig. Man må også være seg selv! Vi har bodd i forskjellige kulturer, så vi kjenner følelsen av å være utlending og at man må tilpasse seg. Det tok egentlig lenger å bli kjent med den norske kulturen enn for eksempel i Afrika, fordi forskjellen mellom Norge og Nederland ikke viser seg med en gang. At folk ikke sier så direkte hva de synes, gjør at det tar lengre tid før man bli kjent med nordmenn. Men generelt sett er bygdekulturer ganske like i hele verden; folk vet "alt" om hverandre, hjelper hverandre osv.

- Hva har vært overraskende?
- At mange samtidig er veldig spontane, ærlige, hjelpsomme og hjertelige. Naturen og ikke minst klimaet er også veldig overraskende her.

- Og hva har vært gledelig?
- Hvordan vi ble tatt imot her på øya.

Veldig hjertelig og åpent.

- Hva synes dere er annerledes?
- Organisasjonsstrukturen i norsk landbruk! Det er få aktører som har en monopol-posisjon. De kalles for samvirkebedrifter, men av og til er vi litt kritiske, fordi avstanden mellom bøndene og ledelse i disse bedriftene har blitt veldig stor. Det går særlig utover de som driver litt annerledes, f.eks. de som har geiter og de som driver økologisk. Samvirke-tanken er meget bra, og den finner man i nesten alle land med landbruksproduksjon, men litt konkurranse hadde kanskje vært positivt, selv om det kanskje er vanskelig i et land som Norge der avstanden mellom gårdene er veldig stor.

så lenge vi ikke har fått noe bevilgninger fra SND. Vi er langt ifra 'etablert' ennå, så svaret på dette spørsmålet er ikke avsluttet! (Red.: Under arbeidet med denne artikkelen kom en gledelig nyhet: Hugo og Marielle har fått etablererstipend av SND Nordland til å ha en prøveproduksjon av forskjellige typer hvit ost og til å gjøre en markedsundersøkelse).

- Hva har vært eventuelt vært vanskelig med å komme til Norge?

- Uttalen av i, u og y. Og det at folk er litt skeptiske (vi tror ikke det er noen land i verden hvor de bruker ordet "skeptisk" så mye som i Norge) selv om det er mye bedre i Lofoten enn i Sogn og Fjordane.

"Janteloven" var vi ikke vant med, og jeg

- Og hva er irriterende?

- Bønder som lager en søppelplass av sin gård. At vi må bevise at vi duger til noe hver gang vi kommer til et nytt sted. At vi av og til føler at folk tenker "de må være litt gale som flytter hit, og kjøper en gård, og driver den økologisk". Motstand mot økologisk landbruk; fra forbrukerside, produsentside og regjeringen. Det tar lang tid før folk flest skjønner at økologisk landbruk er framtiden. Vi håper at Bjarne Haakon skal bevise at han vil stimulere det økologiske landbruk i neste jordbruksavtale!

- Hva tenker dere om framtiden?

- Vi har utrolig mange planer og ideer med gården, og vi ser lyst på framtiden. Vi skal i første omgang satse på osteproduksjon og kjevkjøtt, samtidig som vi legger om gården til økologisk, som betyr at vi må få inn mest mulig kløver, at vi må få till en slags vekstskifte, sannsynligvis med noen år kløverrik eng, korn til krossing og poteter. Vi trenger å forbedre grøfter og å få opp pH i jorda sakte men sikkert.

Ellers er vi veldig lykkelige over at Marielle er gravid.

Nå har Hugo en 50% jobb (Økoringen Nordre Nordland: Prosjektleder Korn til krossing) ved siden av gården, vi håper at det ikke er nødvendig lenger om to år, slik at vi begge kan jobbe full tid på gården.

Jannike Østervold Oslo. F. 1956. Utdannet socialøkonom fra Universitetet i Oslo og bankøkonom. Hun er også musikkutdannet. Ansatt i Cultura Sparebank siden 1998

LES MERE

Artikkelen finnes uforkortet på:
www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

Marielle og Hugo Vink trives blant norske fjell.

Tibetansk Kulturrejse til Nepal

Et møde med den levende buddhisme

Rejsebrev fra Poul Klingberg

Verdens Tag, Himalaya's bjerge, er et betagende syn for en lavlandets dansker. Patan City og Bhaktapur har utrolige smukke templer, kongeslotte fra middelalderen og endnu ældre. Det allersmukkeste var dog mødet med det buddhistiske menneske.

flygtningesamfund i Nepal. Vi så mange af de projekter som Tibet Charity har gennemført i tibetanske lejre, i deres skoler og andre steder.

Det var i sig selv en enestående oplevelse at være rejseledsagere til Lakha Lama, som overalt blev modtaget med stor glæde og ærbødighed. Netop på grund af

Lakha Lama's tilstedeværelse fik vi lejlighed til at komme tæt på mange af de tibetanske flygtninge. Vi oplevede at trods den lidelse, de har gennemlevet og trods den store fattigdom, de lever under, har de en indre rigdom, som de konstant er i stand til at dele med andre.

Personligt blev det som en åbenbaring at møde disse smukke og venlige mennesker, unge som gamle. Ikke mindst mødet med Pema Rinzin i Jorpati-lejren nær Kathmandu blev en oplevelse.

Jeg er gennem Tibet Charity blevet sponsor for Pema, der var soldat i Dalai Lama's hær. Han deltog i kampen mod kineserne den gang de invaderede Tibet, hvorefter han måtte flygte ud af landet. I dag lider Pema af sygdom, som gør ham uarbejdsdygtig, og som kræver medicin han ellers ikke har råd til at købe.

Hovedparten af tiden boede vi i Kathmandu, på et hotel lige op ad Boudhanath Stupa, en 36 meter høj smuk buddhistisk helligdom. Dagen igennem går mange mennesker, hovedsagelig tibetanere, rundt om stupaen, som er forsynet med Buddhas altseende øjne og omkranset af tusinder af bedeflag, alt imens de mumler bønner og drejer deres bedemøller. Overalt er der en kraftig duft af røgelse og man hører ind imellem musikalske udfoldelser fra nærtliggende klostre. I det ekstremt fattige Nepal, hvor der ikke er nogen form for sociale ydelser, heller ikke til krøblinge eller blinde, er mange henvist til at overleve ved tiggeri. På grund af en festival, var der særlig mange tiggere omkring stupaen de dage vi var der. Det var et kulturchock at opleve deres nød.

Indtil for nylig var den tibetanske ungdom på Jorpati Settlement henvist til ledig gang på gadehjørnerne. Nu er der blevet indrettet et ungdomscenter i en gammel fabriksbygning på stedet. Vi overværede indvielsen af dette, samt af en udendørs basketballbane. Indvielsen blev foretaget af Lakha Lama og af Dalai Lama's repræsentant i Kathmandu. Tibet Charity sponsorerer dette center. De to unge mennesker, der leder ungdomscenteret, fortæller at der allerede er stor søgning til de aktiviteter, der tilbydes, f.eks. Edb-undervisning, sprogundervisning, syning m.v. De håber at undervisningen kan hjælpe de unge til at få et erhverv, enten som lønarbejder eller som selvstændig, selv om arbejdsløsheden er meget høj i Nepal.

Selv på den korte tid nåede vi at opleve effektiviteten af Tibet Charity's virke blandt

fotograf: forfatteren

Personligt blev det som en åbenbaring af møde disse smukke og venlige mennesker.

Det fik min kone, Hanne og jeg mulighed for, da vi sidste efterår deltog i en grupprejse til Nepal, arrangeret af T.D. Lakha Lama og dennes danske kone Pia Kryger Lakha.

Lakha Lama er religiøst overhoved for 100.000 mennesker i den østtibetanske provins Batang. Lakha Lama flygtede efter kinesernes invasion til Indien, og var i en periode med i Dalai Lama's eksilregering, men er nu fastboende i Danmark, hvor han er formand for den danske velgørenhedsforening Tibet Charity. Et af rejsens hovedformål var at besøge tibetanske

Billedet viser den 36 meter høje Boudhanath Stupa, en budhistisk helligdom, forsynet med Budhas altseende øjne og omkranset af tusinder af bedeflag...

de tibetanske flygtninge i Nepal og i Indien. Der satses overalt på små overskuelige projekter, som giver hurtig og effektiv resultat: Løn til en sygeplejerske, efteruddannelse af ældre mennesker, bygning af autoværksted, telefonforbindelse til skole, computere og lignende, sponsorstøtte til ældre, børn, munke og nonner. Alle donationer og sponsorbidrag går ubeskåret til de tibetanske flygtninge. Selv rejseudgifter til besigtigelse af projekter m.v. finansieres af rejsedeltagerne selv.

En meget bevægende oplevelse på rejsen var besøget i Modtagelsescenteret for tibetanske flygtninge i Kathmandu. På den tid var der i lejren ca. 350 flygtninge, som alle vil blive sendt videre til Indien efter nogle ugers ophold. Her fik de nødtørfertig lægebehandling af forfrysninger og andre skader, som de havde pådraget sig under deres langvarige flugt. De fleste flygter om vinteren, hvor chancen for at blive stoppet af grænsevagter og politi er mindst. Selv efter at have mistet alt, var det livsbekræftende og stærke mennesker vi mødte. Det

var her i lejren vi skulle aflevere de forsyninger og bandager m.v. til lægeklinikken, som vi havde medbragt fra Tibet Charity i Danmark.

Det personlige udbytte af vores korte "Tibetanske kulturrejse til Nepal" kan bedst beskrives som et møde med den levende buddhisme. Der hvilede en let og lys stemning blandt alle de tibetanere vi mødte. En stemning, som forplantede sig til os rejsedeltagere og som stadigvæk lever videre inden i een. Jeg håber, at kunne beholde en smule af den resten af mit liv.

Poul Klingberg Aalborg. Tømrer og bygningsingeniør. Planlægning og byggestyring af spildevandsrensning m.v. i Aalborg kommune. Mange år med fredsarbejde. Nu mediterende folkepensionist

LÆS MERE

Artiklen findes uforkortet på:
www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

FAKTA TIBET CHARITY

er en aktiv dansk velgørenhedsforening, som har til formål at støtte bevarelsen af den tibetanske kultur og det tibetanske folk, samt udbrede H.H. Dalai Lama's budskab om fred, universel forpligtigelse, medfølelse og global bæredygtighed. Det er en lille organisation med et godt netværk og med direkte forbindelse til H.H. Dalai Lama. Alle øremærkede donationer formidles ubeskåret til de tibetanske flygtninge. Bidrag er fradragsberettigede efter ligningslovens § 8A.

Årligt medlemskontingent 150 kr. for enkeltpersoner, 200 kr. for par og 500 kr. for foreninger og virksomheder.

De seneste ugers uroligheder har betydet at mange nepalesere og tibetanske flygtninge har mistet deres eneste indtægtskilde: Turismen. Langt den største indtægt i Nepal stammer fra turistindustrien. Hjælpen igennem Tibet Charity bliver derfor endnu mere betydningsfuld for de hårdt ramte mennesker.

Tibet Charity, Niels Bohrs Alle' 21,
 2860 Søborg. Tlf. 3956 0848
 e-mail: charity@get2net.dk
www.tibetcharity.dk

Pema Rinzin var tidligere soldat i dalai Lamas hær og deltog i kampen mod kineserne, da de invaderede Tibet. Idag er han uarbejdsdygtig og behøver medicin. En opgave som Tibet Charity forsøger at løse.

Det Kulturpædagogiske Center ved AUDONICON

tilbyder pr. 1. oktober 2001 to nye studieforløb:

Kunstens Væsen:

et alment kunstnerisk studieår til øvende at kunne forbinde sig med kunstens væsen for herigennem at udleve den egne kunstbegejstring og skole sine skabende udfoldelsesmuligheder.

Eurytmi videreuddannelse:

et individuelt betonet kunstnerisk studieår for uddannede eurytmister til indlevende at finde sit eget udtryk og herigennem skabe sig en sikkerhed til fantasifuldt at kunne stille eurytmien ind i vor tids kulturelle liv.

FOR YDERLIGERE INFORMATION:

Det Kulturpædagogiske Center ved AUDONICON
Grønnedalsvej 14, 8660 Skanderborg
tlf. 86 52 47 55, fax 86524551, e-mail: @audonicon.dk

MA-URI@- BODY WORK & MASSAGE

Der findes
mange former
for massage
But Ma-Uri
BodyWork
og Massage
takes you
Beyond.

Home pages:

www.
Silverwing.dk
Claus Iversen
8627 5856
8000 C

STEINER PÆDAGOG

3-årig S.U.-berettiget uddannelse på
ånds-videnskabeligt grundlag.

- Menneskekundskab
- Selverkendelse
- Kunstneriske, kreative fag.

Ring eller skriv efter brochure

Rudolf Steiner Børnehaven Seminariet

Kbh: Johannevej 20
2920 Charlottenlund
Tlf. 3963 2137

Fyn: Lindvedvej 64
5260 Odense S
Tlf. 6593 2298

www.steinerseminar.dk

Ønsker du at uddanne dig til pædagog?

Rudolf Steiner Seminariet tilbyder en 3-årig uddannelse, der med udgangspunkt i antroposofien uddanner pædagoger til såvel Rudolf Steinerinstitutioner som offentlige institutioner. Uddannelsen er godkendt til Statens Uddannelsesstøtte.

Nærmere information om pædagoguddannelsen kan indhentes ved henvendelse til seminariet.

Rudolf Steiner Pædagogseminariet

Havnegade 6, 8000 Århus C. Tlf. 86 137155
www.steiner-seminar.dk / Mail: seminar@post.tele.dk

CULTURA SPAREBANK

Cultura Sparebank – er en alternativ bank for deg som er optatt av temaer som: alternativ økonomi – grønn økonomi – ny økonomi.

Cultura finansierer bl.a. prosjekter som kan forbedre økosystemene, skape renere luftmiljø, gi verdige sosiale forhold, dekke behov for omsorg og gi barn og ungdom bedre vekst- og vilkår. Cultura ønsker å utvikle en ny form for bankvirksomhet. Gjennom et samarbeid med kundene skapes en pengestrøm som bevisst kan settes inn i samfunnsfornyende og miljørettede formål.

Målsetningen for Cultura er å medvirke ved finansieringen av samfunnstjenlige prosjekter. Videre å bevisstgjøre holdninger til penger og økonomi slik at kapital kan styres mot reelle behov og uløste oppgaver i samfunnet.

Bankens arbeidsområde vil være hele landet og banken vil tilstrebe nærkontakt til sine kunder. Å arbeide for at etikk, moral og verdiskapning kan innarbeides i det økonomiske liv

via et nytt syn på penger, økonomi og hva lønnsomhet er. Vi er av den tro, at det er mulig å utvikle nye samfunnsøkonomiske konsepter og holdninger, hvor man ikke ensidig baserer seg på egennyten som drivkraft.

Cultura samarbeider med lignende bankinitiativer i andre land herunder også de nordiske lande og med organisasjoner som WWF og Redd Barna, Norge. Cultura har i øyeblikket en balanse på ca. 110 mio. NOK. Der er 7 medarbeidere på kontoret i Oslo.

Merkur er et holdningspræget pengeinstitut, hvor udlån sker på baggrund af såvel økonomiske som etiske, sociale og miljømæssige vurderinger.

Ved at finansiere projekter ud fra disse kriterier ønsker Merkur at påvirke samfundsudviklingen i en mere bæredygtig retning, miljømæssigt som socialt. Mange af Merkurs låne-

projekter har medvirket til at inspirere andre og givet impulser til videre udvikling. Merkur ønsker således med sit virke at række udover den umiddelbare finansiering og virkeliggørelse af konkrete initiativer.

Mere end 6000 privatkunder, virksomheder, foreninger og institutioner, har på dette grundlag valgt at benytte Merkur som deres pengeinstitut.

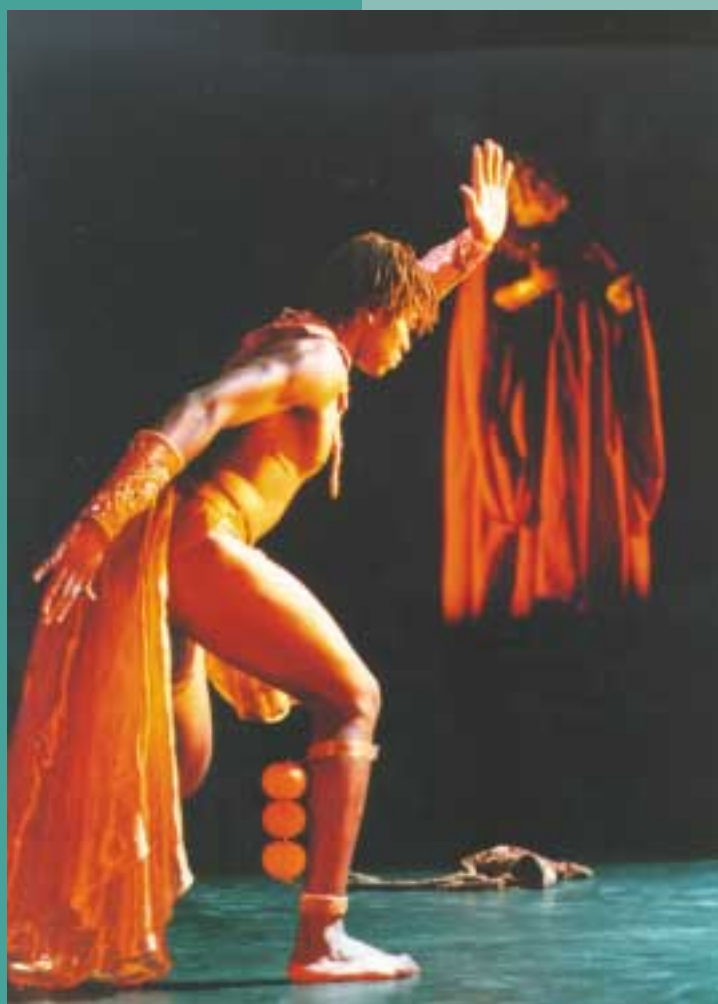
I kraft af den her nævnte udlånspolitik får Merkurs indlånere den yderligere mulighed, at man kan øremærke sin opsparing til særlige formål – fx til økologisk eller biodynamisk jordbrug, økologisk byggeri, vedvarende energi, bæredygtig produktion og handel, økosamfund og bofællesskaber, frie skoler og børnehaver, institutioner for social omsorg, kunst og kulturel virksomhed m.m.

Merkur har i øyeblikket en balance på over 300 mio. kr. Af det samlede udlån på kr. 230 mio. udgør de almenyttige, samfundsgavnige projekter ca. 90%. De øvrige er udlån til private - fortrinsvis til boligformål.

Merkur har 21 ansatte fordelt på afdelinger i Aalborg, Århus og København samt et repræsentationskontor i Hamborg for ca. 300 nordtyske kunder.

Cultura Sparebank Postboks 6800 · St. Olavs plass · N-0130 Oslo · Tlf. +47 22 99 51 99 · cultura@cultura.no · www.cultura.no

Merkur Vejsågade Møllevvej 3 · Postboks 2039 · DK-9100 Aalborg Tlf. +45 98 10 18 35 · merkurbank@merkurbank.dk · www.merkurbank.dk

Fra Nordic Black Theatre

se side 24

Pengevirke
TIDSSKRIFT FOR NY BANKKULTUR